

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВОЛОДИМИРА ВИННИЧЕНКА

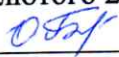
ПОГОДЖЕНО

на засіданні вченої ради факультету історії
бізнес-освіти та права

Протокол № 5 від 14 березня 2023 року

Декан Лариса ФІЛОРЕТОВА

ОБГОВОРЕНО І ЗАТВЕРДЖЕНО

на засіданнях кафедри
історії України та всесвітньої історії
протокол № 8 від 23 лютого 2023 року
Завідувач кафедри Оксана Бабак

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ ЦДУ імені Володимира Винниченка

Від 04.04.2023р. 60-УН

Голова приймальної комісії

Ректор Євген СОБОЛЬ

ПРОГРАМА ВСТУПНОГО ІСПИТУ

З ІСТОРІЇ, ІСТОРІОГРАФІЇ ТА МЕТОДОЛОГІЇ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ
(назва предмету/дисципліни)

для осіб, які вступають на I курс

денної/заочної форми навчання

для здобуття ступеня вищої освіти доктора філософії

зі спеціальності 032 ІСТОРІЯ ТА АРХЕОЛОГІЯ
(код і назва спеціальності)

Кропивницький–2023

1. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Програма розроблена для підготовки до вступного іспиту з історії, історіографії та методології історичної науки галузі знань 03 Гуманітарні науки зі спеціальності 032 Історія та археологія для підготовки здобувачів третього (освітньо-наукового) рівня.

Фахове випробування – форма вступного випробування для вступу на основі здобутого ступеня вищої освіти, яка передбачає перевірку здатності до опанування освітньої програми певного рівня вищої освіти на основі здобутих раніше компетентностей.

Вступний іспит є письмовим, він покликаний перевірити та оцінити рівень теоретичної підготовки вступників.

Для вступу в аспірантуру на спеціальність 032 Історія та археологія кафедрою історії України та всесвітньої історії розроблено екзаменаційні білети. Кожен екзаменаційний білет включає три питання:

- одне питання з історіографії або методології історії,
- одне питання із всесвітньої історії,
- одне питання з історії України.

Завдання фахового випробування складено з метою виявлення знань, вмінь, компетентностей, якими повинен володіти вступник за спеціальністю 032 Історія та археологія.

Структура екзаменаційної оцінки

Оцінювання вступного екзамену з історії здійснюється за 200-бальною шкалою. Мінімальна позитивна оцінка фахового вступного випробування складає 100 балів. Особи, які отримали за фахове вступне випробування менше за 100 балів, позбавляються права участі в конкурсі за спеціальністю.

Час, який відводиться на виконання завдань, не перевищує 3 астрономічні години.

2. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Вступного випробування зі спеціальності 032 Історія та археологія

Програма охоплює всі періоди історії України та всесвітньої історії від найдавніших часів до сьогодення, а також проблеми історіографії та методології історичної науки. Програма структурована за такими розділами: історіографія та методологія історичної наук, історія стародавнього світу, історія середніх віків, нова історія країн Європи та Америки, новітня історія країн Європи та Америки, новітня історія країн Азії та Африки, історія слов'янських народів, стародавня історія України, середньовічна історія України, нова доба в історії українських земель, новітня історія України.

ІСТОРІОГРАФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

Виникнення історичних знань і їх розвиток в епоху античності

Стадії розвитку історичного пізнання. Теократична історія і міф. Поява писемності, її значення для нагромадження історичних знань. Логографи і перші форми історичних творів. Геродот і зародження елементів наукової історії. Давньогрецька концепція природи і вартостей історії. Фукидід, становлення прагматичної історії. "Грецька історія" Ксенофонта. Аннали і зародження римської історіографії. Науково-критичний метод Полібія. "Історія від заснування Риму" Тита Лівія. Моралізуюча історія Корнелія Тацита. Гуманізм і субстанціалізм як головні фактори греко-римської історіографії.

Вплив християнства на розвиток історії як науки. Середньовічна історіографія

Характерні риси християнської історіографії. Універсальна історія Фоми Аквінського. Християнсько-містична періодизація Йоахіма Флорського. Есхатологія і єдина універсальна хронологія Ісидора Севільського. "Град божий" Августина Блаженного. Завершення християнської концепції всесвітньої історії. Антична традиція у візантійській історіографії. Християнська концепція визначеності з орієнтацією на безперервність руху людства до загального щастя у релігійно-містичній формі спасіння. Створення нового типу історичної повісті – всесвітньої хроніки.

Західноєвропейська історіографія доби Ренесансу

Історичні витоки світогляду гуманістів. Критика гуманістами середньовічного провіденціалізму. Відношення гуманістів до античної культури. Головні засади гуманістичної концепції історії. "Риторичний" флорентійський напрям в італійській гуманістичній історіографії. Політична школа. Історичні погляди Ніколо Маккіавеллі. Розробка нових методів критики історичних джерел. "Константинів дар" Лоренцо Валла. Гуманізм у Франції. Жан Боден і його погляд на історію. "Метод легкого знайомства з історією". Картезіанська історіографія. Зародження скептичного напрямку в західноєвропейській історичній науці.

Соціально-політичні концепції в Англії XVII ст. Доктрина монархії. Т. Гобса. Історичні ідеї Д. Гаррінгтона. Д. Локк і соціологічний вплив на європейську історіографію. Розробка проблем генезису державної організації в голландській суспільній думці. Г. Гроцій. Утопізм і зародження моралізуючої лінії в історичній літературі Західної Європи.

Теорія "об'єктивного пізнання" історії в методології позитивізму

Позитивізм як вираз методології природничих наукових дисциплін. Теорія еволюційного прогресизму. Плюралізм факторів історичного розвитку: географічний, економічний, психофізичний та ін. Роль факту в історичному дослідженні. Відмова від тотальних синтезів. Проблема емпіричної перевірки історичних знань. Відмова від суб'єктивних фантазій в дослідженнях. Впровадження нових методів історичних досліджень: історико-статистичний, порівняльно-історичний та ін.

Методологічні принципи марксистського тлумачення історії

Економічне обґрунтування історії К. Маркса. Теорія п'яти суспільно-економічних

формацій. Інтегральний підхід до розуміння і пояснення історичних явищ і процесів. Проблема співвідношення минулого – теперішнього – майбутнього в історії. Марксизм як ідеологія і наука. Економічний детермінізм Рудольфа Гільфердинга (1877–1941 рр.). Проблема ролі економіки в житті суспільства. Марксистська соціологія і неомарксизм.

Методологія цивілізаційного підходу в історії А. Тойнбі

“Дослідження історії” (1934-1961) А. Тойнбі. Ідея метафізичної філософії історії. Відмова від описової історії. Ідея цивілізаційного підходу. Теорія цивілізацій, їх структура і градація. Форма постання цивілізації в історії. Ідея “Виклик-і-Відгук”. Поняття “вічної людини” як особистості, здатної вибирати мету діяльності. “Життєвий порив” як рушійна сила історії. Ідея світової “федеративної держави”.

Школа “Анналів” і проблема методології “глобальної історії” та структурної антропології

Концептуальні засади школи “Анналів” і прагнення до загальноісторичного синтезу. Принципи школи. Теорія цивілізації М. Блока. Позитивістська соціологія і еkleктична теорія “факторів”. Елементи ідеалізму в теорії анналістів. Розширення поняття “історичне джерело”. Антропологічна історія 80-х років: структуралізм Ж. Дюбі, Ле Гоффа та ін. Методологія історії ментальності. Зростання конструктивної ролі історика в дослідженнях. Теорія “метафоричної правди” в історичних дослідженнях.

“Нова наукова історія” кінця ХХ – початку ХХІ ст. Проблема методології історичного пізнання

“Нова наукова історія” як прагнення посилити науковий характер історії, залучивши здобутки інших наук. ідея змінності наукових парадигм в історії Т. Кука. “Інтелектуальна історія” і “наукова революція” в методології історії кінця ХХ ст. Впровадження нових методів історичних досліджень: квантифікації (математичних), серійної історії, кліометричних підходів. Створення структур на основі теорій соціальних наук.

Сучасні концепції українського історичного процесу

Повернення до національно-державницької схеми української історії. шляхи та напрями методологічної переорієнтації пострадянських істориків України.

Територіально-політичні і концептуальні особливості виведення схеми історії України і світу українськими істориками.

Взаємсприйняття і відсепарованість схем української і всесвітньої історії. Проблема періодизації історії України.

Розробка проблем методології історії в сучасній історичній науці. Антропологізація історико-наукового пізнання. Ідея історіографічної синергії набутоків західної методології та національної традиції.

Перетворення історичних знань в науку в Східній Європі ХVІІІ ст.

Проникнення в східнослов'янську науку філософських ідей раціоналізму. Посилення уваги до історії при Петрі І. "Роздуми про причини шведської війни" П. Шафірова, "Історія царювання Петра Великого" Ф. Прокоповича. "Ядро російської історії" О. Манкієва. Перехід від провіденціалізму до раціоналізму в російській історичній науці. "Історія російська з найдавніших часів" В. Татіщева.

Заснування Академії наук. Праці Г. Баєра, Г. Міллера, А. Шлецера в галузі російської історії. Створення "норманської теорії" походження держави у східних слов'ян. Два напрями в російській історіографії: "Любороси" і М. Ломоносов. Спроба історичного синтезу М. Щербатова: "Історія російська з найдавніших часів" – джерела, проблематика, загальна концепція історії Росії. Критика І. Болтіна. Етико-націоналістична концепція М. Карамзіна в "Історії держави російської".

Романтизм у західноєвропейській історіографії першої половини XIX ст.

Історіософські засади романтизму. Ідеалістична концепція "народного духу" і категорія "історизм" в німецькій класичній філософії: Й. Фіхте, Ф. Шеллінг, Г. Гегель. Зародження романтичного напрямку в західноєвропейській історіографії: Ж. де Местр, Ю. Мьозер та ін. Проблема методу історичного дослідження. Ф. Шлегель. "Історична школа права". Ф. Савіньї. Л. Ранке і пруська державна школа.

Критика раціоналізму у французькій історіографії. Школа ліберальних істориків доби Реставрації. О. Тьєррі і його історична концепція "класової боротьби". "Історія цивілізації в Європі" Ф. Гізо. Демократична течія в романтичній історіографії Ж. Мішле. "Історія американської демократії" А. де Токвіля.

Торійська і вігська історіографія Англії. Ріст консервативних настроїв. Т. Мальтус і його "Досвід про закон народонаселення". Філософія утилітаризму Ієремії Бентама та її вплив на історичну науку. Ідеї романтизму в творчості Т. Маколея. Концепція "Героїки" і ролі особи в історіографії Т. Карлейля. Становлення європейської історичної белетристики. В. Скотт.

Становлення історичної науки в США. Джерела. Публікація документів війни за незалежність. Романтизм. "Рання школа" в американській історичній науці. "Історія об'єднаних штатів" Д. Бенкрофта. Теорія "вибраності" американського народу. Ф. Паркмен і расова теорія. Бостонські історики-романтики: Д. Мотлі і В. Прескот. Розробка середньовічної історії Америки.

Польська історіографія XIX ст.

Умови розвитку польської історичної науки. Становлення польської національної історіографії. А. Нарушевич і його послідовники. Проникнення романтизму. Йоахім Лелевель і демократична концепція історії Польщі.

Краківська історична школа: В. Калинка, Ю. Шуйський, М. Бобжинський, С. Смолька. Релігійно-містична схема польської історії.

Місце Варшавської позитивістської школи в польській історіографії другої половини XIX ст. Т. Корзон і його праці з соціальної історії. "Історія польського народу" В. Смоленського.

Розробка проблем української історії. "Українська школа" в польській історіографії: К. Шайноха, О. Яблоновський, Л. Кубаля, Й. Ролле, Ф. Равіта-Гавронський, М. Грабовський.

Історична думка та історична наука в західній Європі та США в 1918-1945 роках

Зародження нових ідеологій і розвиток західноєвропейської історіографії. Проблема методології історії. Морфологія історії Освальда Шпенглера. "Захід Європи" і його вплив на західноєвропейську науку.

Особливості розвитку англійської історіографії. "Ідея історії" Р. Коллінгвуда. "Дослідження історії" і цивілізаційна концепція А. Тойнбі. Загальні умови розвитку історичної науки в США. Криза теорії Ф. Тернера. Історична концепція Г. Бірда. Вісконсійська школа Д. Коммонса. Історіографія зовнішньої політики США.

Російська історична наука за радянської і пострадянської доби

Історико-партійний напрям у вивченні російської історії. Роль Й.Сталіна у формуванні радянської концепції історії Росії. Етапи розвитку радянської історичної науки. Давньоруська історія в працях: Б. Трекова, Б.Рібакова, М. Тихомирова, В. Пашуто. Історична географія у творчості О.Насонова. Проблемна історія О. Зиміна. Історія Росії XVII–XVIII ст. Є.Анісімов, Н. Павленко. Порєформена Росія в дослідженнях Н. Дружиніна, Л. Зайончковського, Є. Тарле. Проблеми історії радянської доби в історіографії.

Релігійно-містичний напрям в російській емігрантській історіографії. М. Бердяєв. "Російський ідеалізм" С. Булгакова і В. Соловйова. Євразійська історіографія. Збірники "Исход с Востока" і "Евразийские хроники". М.Трубецький, Г. Вернадський, Н. Савицький, Л. Карсавін. "Етнологічна" концепція Л. Гумільова. "Нова" історична наука Росії на рубежі XX–XXI ст. Головнілінії в розвитку сучасної російської історіографії. Проблема міфологізації історії. "Фольк-історія" і популяризація історичних знань в сучасній Росії. Зарубіжні дослідження російської історії. Журнал "Слов'янський огляд".

Історична думка в західній Європі і США другої половини ХХ – початку ХХІ ст.

Піднесення історичної науки в США. Інтерес до історії слов'янства. Історія світової цивілізації М. Севела. Концепція "культурних суперсистем" П.Сорокіна. "Некомуністичний маніфест" У. Росту. Теорія "узгоджених інтересів" Р.Хофстедтера. Формування "нової історичної науки". Контрфактичне моделювання історії Роберта Фогеля. "Кліометрія" в історіографії США. "Неоконсерватизм" Р. Бертофа і Р. Керка. Проблема зовнішньої політики в історіографії.

Зміна методології і зародження "нової історичної науки" в Англії. Культурна історія як субдисципліна. "Злиденність історизму" К. Поппера. Критика "постструктурологічних новацій".

"Німецька катастрофа" Ф. Мейнеке. Екзистенціалізм К. Ясперса. "Витоки історії і її мета". Нові напрями в сучасній німецькій історичній науці.

"Критична філософія історії" у Франції. Другий етап школи "Анналів" Фернан Бродель і його історична теорія. "Третє покоління" анналістів: Л. Лядурі, М. Ферро, Ж. Ле Гоф, Ж. Дюбі. Соціально-економічна історія Е. Лябруссе. Політична історія П. Ренувена. Впровадження нових методів історичного дослідження: "тунельна історія", "мікроісторія", "квантифікація історії" та ін.

Головні тенденції у розвитку західноєвропейської історіографії на початку ХХІ ст.

Історична наука в незалежній Україні

Стан історичних досліджень на рубежі 80–90-х рр. ХХ століття. Напрямки реорганізації історичних досліджень. Ліквідація "білих плям". Публікація праць істориків діаспори в Україні. Вплив ідей М. Грушевського на українську історіографію 1990-х – початку 2000-х років. Дискусія щодо проблеми створення гранд-нарративу історії України. Методологічна революція в українській історичній науці. Концептуальна історія України. Археологія та давня історія України у наукових працях. Дослідження історії України доби середніх віків, модерного часу. Сучасні підходи до висвітлення історії України. Історія України за кордоном: наукові дослідницькі центри й сучасні дослідницькі проекти науковців.

ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ

Староєгипетська цивілізація

Стародавній Єгипет. Джерела, хронологія та періодизація староєгипетської історії. Природно-кліматичні умови. Етногенез та ментальність населення. Номова організація суспільства.

Політична історія Стародавнього Єгипту. Раннє та Стародавнє царство. Об'єднання Єгипту. Будівництво пірамід. Середнє царство й шесте гіксосів. Перетворення Єгипту у "світову державу" в період нового царства. Релігійно-політична реформа Аменхотепа IV (Ехнатона). Воєнна політика фараонів XIX династії. Рамзес II. Рамесіди, ліванська теократія. Лівійсько-саїські династії Пізнього царства. Особливості розвитку державної системи Єгипту. Централізація влади. Культ фараона. Система престолонаслідування. Адміністративний апарат: чати (візир), царедворці, номархи. Судова система. Військо.

Соціально-економічний розвиток. Басейнова система іригації, іригаційне землеробство, ремісниче виробництво, торгівля (Нубія, країна Пунт, острови егейського моря). Своєрідність соціальної структури Єгипту: "царські люди", баку, і ху ті.

Стародавній Китай

Розвиток старокитайської державної системи та суспільства

Джерела, хронологія та періодизація старокитайської історії. Природно-кліматичні умови. Етногенез та ментальність населення.

Основні етапи розвитку Стародавнього Китаю. Своєрідність політичного та суспільного життя. Період Шан-Інь. Початок політично централізації: шанський володар – "ван". Держава Західне Чжоу. Централізація влади. Чжоуський цар – "тянь-зи". Становлення кланового суспільства. Досягнення в економічному розвитку. Китай періоду Східного Чжоу. Період "Багатьох царств" та "Воюючих царств". Реформи Шан Яна та лідерство царства Цінь. Давньокитайські імперії. Імперія Цінь. Імператор Цінь Шіхуанді та його реформаторська політика. Лю Бан. Утворення та основні етапи розвитку Ранньої Хань. Великий шовковий шлях. Пізня Хань еволюція кланової системи. Поява "сильних домів" та нової системи залежності. Повстання

Жовтих пов'язок та його наслідки

Утворення і розквіт Афінської держави

Виникнення Афінського полісу. Поглиблення соціальних протиріч. Змова Кілона та закони Драконта. Реформи Солона та їхня роль у становленні афінської демократії. Заборона ендегенного рабства, свобода заповітів, тимократія. Утворення нових органів влади: еклесії, буле, гелієї. Тиранія Пісістрата: внутрішня і зовнішня політика. Закони Клісфена. Адміністративно-територіальна реформа. Тритії, філи, деми. Рада 500, стратеги. Остракізм. Розвиток Афінської держави при Періклі. Політична організація Афінської демократії. Афінська держава (архе).

Державний лад ранньої Римської республіки

Основні передумови демократизації суспільно-політичного ладу Римської республіки в IV–поч. III ст. до н.е.

Римський поліс (цивітас).

Види та функції народних зборів у республіканському Римі (куціратних, центуріатних, трибутних). Особливості римських ординарних магістратур. Роль консулів у житті римського суспільства. Функції римських екстраординарних магістратур (тріумвірів, децемвірів, диктатора).

Характерні риси сенату, його повноваження та роль в історії республіканського Риму. Соціальна структура римського суспільства. Громадяни, латини і союзники. Італійська федерація.

ІСТОРІЯ СЕРЕДНІХ ВІКІВ

Проблема виникнення феодальних відносин у Західній Європі (на франкських матеріалах VI-IX ст.)

“Велике переселення народів” і утворення варварських королівств на території Західної Римської імперії. Виникнення держави франків. Державне управління і посилення королівської влади. Господарське життя і соціальна структура франків за матеріалами “варварських правд”. “Салічна” і “Ріпуарська” правди. “Варварські правди” як історичні джерела. Право і суд у варварському ранньофеодальному суспільстві. Початок розвитку феодалізму в історіографії.

Сутність і результати процесу феодалізації. Проблема генезису феодалізму в історичній науці. Військова реформа Карла Мартела та її наслідки. Франкська феодальна вотчина за матеріалами документів “Капітулярій про помістя” та “Сен-Жерменський поліптик”. Політична історія Каролінгів. Виникнення імперії Карла Великого та її розпад.

Християнська католицька церква і культура в Західній Європі в середні віки

Основні ідеї раннього християнства. Розвиток християнського вчення в Західній Європі в епоху феодалізму. Виникнення католицької церкви. Посилення ролі римського папства. Церковні собори. Монастирі в системі католицької церкви. Ключний рух. Ідея теократії. Інвеститура. Боротьба церкви з ересями.

Відмінність середньовічної культури від античної. Особливості західноєвропейської середньовічної естетики. Мистецтво і література в системі середньовічної католицької церкви (архітектура і скульптура, живопис, музика, література). Світські (не церковні) напрямки в середньовічній західноєвропейській культурі (народний героїчний епос, лицарська література, міська культура).

Культура країн Західної Європи епохи Відродження (XVI-XVII ст.)

Сутність культури Відродження (Ренесанс). Ідеологія гуманізму. Поява творчої інтелігенції. Революція в галузі астрономії – відкриття геліоцентричної системи. Внесок в розробку цієї системи Н.Коперника, Д.Бруно, Г.Галілея, І.Кеплера. занепад схоластики. Розвиток наукового досвіду. Світська філософія. Образотворче мистецтво і література в провідних західноєвропейських країнах: Німеччина, Італія, Іспанія, Англія, Франція. Діячі Відродження: Шекспір, Сервантес, Лопе де Вега, Веласкес, Мікеланджело, Рафаель, Дюрер, Рабле, Монтень, Леонардо да Вінчі, Рубенс, Рембрандт та ін.

Великі географічні відкриття

Передумови Великих географічних відкриттів. Пошук нових шляхів на Схід. Відкриття

португальців і іспанців. Плавання Васко да Гама, Колумба, Магеллана. Колонізація європейцями Америки, Азії, Африки. Становлення світового ринку. Пожвавлення морської торгівлі. Наукове та економічне значення Великих географічних відкриттів. Боротьба європейських держав за колонізаційний розділ світу. Участь Іспанії, Португалії, Англії, Франції, Голландії в цьому процесі.

Походження ісламу та своєрідність арабо-мусульманської цивілізації VII-XIII ст.

Араби в до ісламський період. Передумови створення Ісламу. Діяльність пророка Мухамеда. Характерні риси Ісламу. Створення держави у арабів та її особливості. Право в системі Ісламської цивілізації.

Специфіка арабо-мусульманського образотворчого мистецтва. Мусульманська архітектура. Роль арабської мови. Література і фольклор.

Завоювання арабів. Арабські халіфати, їх устрій. Політична історія халіфатів.

НОВА ІСТОРІЯ КРАЇН ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ

Нідерландська революція та її місце у становленні сучасного західного світу

Державно-політичний устрій Нідерландів в першій половині XVI ст. Нідерланди під владою Іспанії. Карл V і Філіпп II. Маргарита Пермська і Гранвелла. Основні передумови революції. Характеристика Вільгельма Оранського і Егмонта. Релігійна ситуація. Іконоборчий рух. Прибуття герцога Альби. Початок терору. Другий етап революції. Визволення північних провінцій. Змінення іспанської політики. Рекезенес. Початок третього етапу революції. Гентське примирення. Проголошення незалежності Республіки сполучених провінцій. Вбивство В.Оранського. невдача революції в центральних та південних областях, її причини.

Історичний розвиток Німеччини в XVI ст.

Державно-політичне становище. Розвиток економіки (сільське господарство, ремесло, внутрішня та зовнішня торгівля, фінанси). Соціальна структура. Передумови німецької Реформації. Німецький гуманізм (Еразм, Гуттен, Брант, "Листи темних людей"). Німецькі реформатори (Лютер, Мюнцер). Велике селянська війна: хід, основні програмні документи, наслідки, причини поразки. Діяльність Ф.Меланхтона. Мюнстерська комуна. Аугсбурський релігійний мир та його умови. Розподіл населення країни на католиків та лютеран. Релігійно-політичні угруповання. Посилення децентралізації Німеччини і влади князів.

Історичний розвиток Англії в XVI столітті

Внутрішня політика Тюдорів. Англійський абсолютизм, передумови капіталістичного розвитку Англії в XVI ст. Успіхи сільського господарства, промисловості, торгівлі. Обгороджування та їх результати. Селянські повстання проти обгороджувань. Розвиток фермерства.

Соціальна структура населення. Становище селянства. Нове дворянство (джентрі). Початок англійської Реформації. Генріх VIII. Акт про верховенство. Томас Кромвель і Томас Мор. Правління Марії Тюдор ("Кривавої"). Характеристика Єлизавети Тюдор. Її боротьба проти Марії Стюарт. Боротьба проти Іспанії за лідерство на морі, перемога Англії в цій боротьбі. Поява партії пуритан. Релігійні та політичні аспекти англійського пуританізму. Початок боротьби проти абсолютизму. Прихід до влади Стюартів.

Франція в XVI-XVII ст.

Франція в Італійських війнах. Внутрішня політика в першій половині XVI ст. передумови Громадянських війн. Основні етапи Громадянських (релігійних) війн. Створення гугенотського табору. Варфоломійська ніч. Прихід до влади Генріха Наварського Бурбона (Генріха IV). Нантський едикт. Відновлення народного господарства. Економічний курс Сюллі. Примирення з гугенотами.

Посилення французького абсолютизму. Його класичні риси. Правління Рішел'є. Його відображення в літературі і історіографії. Внутрішня і зовнішня політика Франції за Людовіка XIII і Рішел'є. Боротьба проти політичної опозиції. Остаточний розгром держави Гугенотів. Початок капіталістичного розвитку та колоніальної експансії Франції.

Англійська революція XVII ст. її історичне значення та особливості

Соціально-економічні причини революції. Концентрація землі в руках джентрі і власників мануфактур, огороження і поява прошарку фермерів. Становище селянства. Зростання мануфактурного виробництва та складення союзу міської буржуазії і джентрі. Політичні передумови революції. Ігнорування інтересів буржуазії династією Стюартів (Яків I і Карл I), зростання опозиції.

Початок революції. Довгий парламент. Програма буржуазно-дворянської опозиції – “Велика Демонстрація”.

Період громадянських війн. Перша громадянська війна. Пресвітеріани і індепенденти. Реформування парламентської армії Олівером Кромвелем (1645 р.) і перемоги над урядовими військами. Аграрна реформа. Боротьба між армією і поміркованим парламентом.

Рух левеллерів. Конфлікт левеллерів та індепендентів.

Друга громадянська війна 1648 р. Страта Карла I, дворянсько-буржуазна республіка. Рух діггерів та вчення їх лідера Джеральда Уінстенлі. Розправа республіканського уряду з діггерами. Завоювання Ірландії та Шотландії. Розгін Довгого парламенту 1653 р. і встановлення протекторату Кромвеля. Зовнішня політика Кромвеля: війни з Голландією та Іспанією.

Друга республіка і реставрація Стюартів. Причини відновлення монархії.

Вплив англійської революції на світовий процес розвитку капіталізму.

Війна за незалежність і утворення США

Соціально-економічний розвиток північноамериканських колоній до 70-х рр. XVIII ст. Зростання опозиційних і революційних настроїв в колоніях. Діячі американського Просвітництва – Бенджамін Франклін, Томас Джефферсон, Томас Пейн.

Війна за незалежність північноамериканських колоній 1775-1783 рр. Лоялісти – люди, лояльні до англійського короля та парламенту. Патріоти. Військова тактика Джорджа Вашингтона. Прийняття конгресом “Декларації незалежності” 1776 р.

Перемінні успіхи у ході воєнних дій. Збройний нейтралітет Росії і його значення. Вступ у війну з Англією Франції, Іспанії, Голландії. Підписання мирного договору США з Англією у 1783 р. Визнання США незалежною державою. Відміна рабства. Прийняття федеральної Конституції 1787 р. та її значення. Прийняття “Білля про права”. Президентство Дж. Вашингтона 1789-1797 рр.

Французька революція кін. XVIII ст. та її роль в історії людства

Криза французького абсолютизму кін. 80-х рр. XVIII ст. Французьке Просвітництво.

Початок революції та її перший період. Взяття Бастилії 14 липня 1789 р. Діяльність Установчих зборів. При владі велика буржуазія. Поміркованість аграрної реформи. “Декларація прав людини і громадянина”. Марат та його газета “Друг народу”. Виникнення якобінського клубу. Втеча Людовика XVI і підйом республіканського руху. Розстріл на Марсовому полі. Конституція 1791 р.

Початок революційних війн. Позиція жирондистів і якобінців щодо питання про війну. Народне повстання 10 серпня 1792 р. і повалення монархії.

Другий період революції. При владі жирондисти – представники великої торгово-промислової та землевласницької буржуазії. Перемога при Вальмі. Відкриття і діяльність Конвенту. Страта Людовика XVI. Контрреволюційний заколот у Вандеї. Боротьба жирондистів і якобінців. “Шалені” та їх програма. Невирішеність аграрного питання.

Народне повстання 31 травня – 2 червня 1793 рр. Третій період революції. Якобінська диктатура як влада середньої та дрібної буржуазії. Вирішення аграрного, продовольчого та релігійного питання. Конституція 1793 р. Органи революційної диктатури якобінців і революційний терор. Розпад якобінського блоку. Розгром руху “шалених”, ебертистів і дантоністів. Перемога французьких республіканських військ.

Промислова революція у країнах Західної Європи

Винайдення робочих машин та парового двигуна як початок промислової революції к. XVIII – поч. XIX ст.

Революція у легкій промисловості. Джерела накопичення початкового капіталу – грабунок колоній та прибутки купців. Вивільнення селянства для промислового виробництва.

Сполучення винахідництва з науковими знаннями у XIX ст. Прискорення розвитку важкої промисловості. Винайдення способів виробництва сталі та чавуну. Концентрація робочої сили на великих механізованих підприємствах.

Розвиток транспорту та засобів зв'язку. Винайдення парового залізничного транспорту Дж.Стефенсоном. Створення Р.Фултоном першого пароплава. Відкриття Ф.Сільвою у 1785 р. телеграфної лінії. Апарат С.Морзе.

Розвиток хімічної промисловості. Соціальні наслідки промислової революції. Зростання міст. Збільшення найманих працівників у промисловості.

“Віденська система” в Європі

Наслідки наполеонівських війн для країн Європи. Скликання та робота Віденського конгресу, його основні завдання. Позиції Росії, Англії, Пруссії, Австрії щодо післявоєнного територіального устрою Європи. Рішення конгресу з польського, німецького, італійського питань. Відновлення державної самостійності Голландії та Швеції.

“Сто днів” Наполеона Бонапарта. Створення антинаполеонівської коаліції. Битва при Ватерлоо. Утворення Священного Союзу, його принципи та цілі. Конгреси у Карлсбаді.

Відні, Троппау. Придушення революцій у 20-х роках XIX ст. в Італії, Португалії, Неаполі та П'ємонті. Позиція Франції щодо національно-визвольних рухів в країнах Латинської Америки.

Протиріччя між країнами всередині Союзу. Вихід Англії з Союзу та його розпад.

Європейські революції 1848-1849 рр.: їх рушійні сили та значення

Загальні причини революцій: реакційні феодально-абсолютистські порядки та режими, соціальне та національне гноблення.

Рушійні сили революцій, роль “третього стану”. Загострення ситуації напередодні революцій.

Франція. Повалення монархії Луї Філіпа. Проголошення 2-ї республіки. Діяльність Тимчасового уряду. Вибори до Установчих зборів. Конституція 1848 р., обрання президента. Загострення політичної боротьби. Державний переворот 1851 р.

Німеччина. Особливості революції в Німеччині, її завдання. Два центри революційних подій. Франкфуртський парламент. Питання об'єднання Німеччини. Конституція 1849 р.

Італія. Особливості революції в Італії, її завдання. Центри революційних подій; об'єднаний рух італійських областей проти Австрії. Невдача антиавстрійської боротьби.

Австрійська імперія. Особливості революції, її завдання. Центри революційних подій. Зростання національно-визвольного руху в слов'янських землях. Слов'янський з'їзд в Празі 1849 р. Березневі події в Угорщині. Демократичні перетворення. Боротьба за визнання незалежності. Створення Національного уряду та національної армії Угорщини.

Причини поразки революції та її історичне значення.

США у першій половині XIX ст. Громадянська війна і реконструкція США у 1861-1865 рр

Назрівання конфлікту між Північчю та Півднем. Дві суспільні системи. Нерішучість буржуазії Півночі та її військові поразки. Початок ведення військових дій “по революційному”. Закон про гомстеди – формування фермерського господарства. Відміна рабства. Перелом у ході військових дій. Перемога Півночі. Вбивство Лінкольна.

Реконструкція Півдня 1865-1877 рр. Поправки до Конституції, що утверджували права чорного населення. Аграрне питання на Півдні. Зменшення впливу республіканської партії на народні маси.

Значення громадянської війни і реконструкція на Півдні.

Третя республіка у Франції 1871-1914 рр.

Економічні наслідки франко-німецької війни 1870-1871 рр. Уповільнення темпів економічного розвитку. Промислове піднесення наприкінці XIX – початку XX ст. Кредитно-грошовий капітал у Франції і його вплив на політику уряду. Перехід до протекціонізму у зовнішній торгівлі. Аграрна криза. Соціальні і демографічні процеси у французькому селі.

Клерикально-монархічна реакція першої половини 70-х рр. XIX ст. “Республіка без республіканців”. Конституція 1875 р. Помірні республіканці при владі. А.Гамбетта. Корупція держави і міністерська “чехарда”. Політичні кризи 80-90-х рр. XIX ст. Жорж Булане. Буланжизм 1886-1889. Справа Вільсона. “Панама”. Зростання мілітаристських і шовіністських настроїв у французькому суспільстві з 90-х рр. XIX ст. Справа Дрейфуса (1894-1906). Пацифістський рух. “Казус Мільєрана”. Правління радикалів. Лівий блок. Ж.Жорен. Президентство Раймона Пуанкаре.

Зовнішня і колоніальна політика Франції.

Англія у 1870-1914 рр.

Втрата Великобританією світової промислової гегемонії. Утворення і ріст монополій. Загострення боротьби за панування на світовому ринку між Англією та Німеччиною. Необхідність реформ в країні.

Позиції ліберальної і консервативної партій. Реформи кабінету В.Гладстона в галузях освіти, армії, державної адміністрації. Узаконення тред – юніонів. Антимонопольна кампанія Гладстона і поразка на виборах 1874 р.

Політика консерваторів. Б.Дізраелі. Закон “Про підприємців і робітників”. Розкол ліберальної партії і утворення лібералів – юніоністів. Д. Чемберлен. Причини спаду буржуазного лібералізму. Виборча реформа 1884 р. Посилення позиції консерваторів у 80-90 р.р. XIX ст. Кінець вікторіанської епохи.

Внутрішня політика кабінету А. Бальфура. Парламентські вибори 1905 р. Ліберальний кабінет Г. Кембелла – Баннермана. “Народний бюджет” Д. Ллойд – Джорджа. Кабінет Г.Асквіта. Криза буржуазного парламентаризму і парламентська реформа 1911 р. в Англії. Політична криза в Англії напередодні Першої світової війни. Посилення державного апарату і зростання морських і сухопутних озброєнь Англії.

Політика Англії щодо Ірландії. Проект білля про “гомруль”. Рух за самостійність Ірландії. Ч.С.Парнелл і Ірландська парламентська партія. Ірландське республіканське братство. Шін-Фейн. Ольстерська проблема. Посилення національно-визвольного руху. Введення війська в Ольстер.

Німеччина у 1871-1914 рр.

Розвиток державно-монополістичного капіталізму в Німеччині. Концентрація промислового і банківського капіталу. Специфіка розвитку капіталістичних відносин в сільському господарстві. Аграрний і промисловий протекціонізм.

Законодавчий рейхстаг і Конституція 1871 р. Гегемонія Пруссії. Вільгельм I і Отто фон Бісмарк. Розташування сил на політичній арені країн. Роль військових округів в управлінні

державою. Х.К.Мольтке. А.Вальдерзее. А.Шліффен. Реформи і закони 70-80-х рр. ХІХ ст. Національний гніт французького і польського населення Німецької імперії. “Культуркампф”. Боротьба проти соціалістичного руху. “Виключний закон”. Відставка Бісмарка.

Вільгельм III і новий курс Л.Каправі. Канцлерства Х.Гогенлоє – Шіллінгсфюрста, Б.Бюлова, Т.Бетман – Гольвега. Посилення агресивних спрямувань пануючих кіл імперії і філософські теорії Ф.Ніцше. “Політика єднання” і “політика сили”. Паннімецький союз. Вивіз капіталу за кордон. Німецькі військові місії в Туреччині. Будівництво Багдадської залізниці. Посилення армії і військово-морського будівництва.

Розвиток робочого і соціалістичного руху Німеччини. Профсоюзи. В.Лібкнехт. А.Бабель. К.Лібкнехт. Р.Люксембург. К.Каутський. Ф.Берштейн. М.Гірш. Ф.Бункер.

США наприкінці ХІХ – початку ХХ ст.

Стрибок в економічному розвитку країни і перетворення США у провідну промислову державу світу. Іноземні капіталовкладення. Концепція і монополізація виробництва. Розвиток нових галузей промисловості: нафтовидобувної, нафтопереробної, електроенергетичної, хімічної, автомобілебудівної, гумової. Будівництво залізниць. Фінансова олігархія. Втілення нових науково-технічних винаходів.

Подальше заселення США емігрантами із інших країн і освоєння Заходу. Демографічні процеси. Урбанізація.

Розвиток сільського господарства. США – один із основних постачальників сільськогосподарської продукції на світовому ринку.

Соціальні рухи. Фермерський рух. Грейнджери. Грінбекери. Популісти. Робітничий і соціалістичний рух. Положення негрівського населення і расова дискримінація. У.Дюбуа і “ніагарський рух”.

Третя двопартійна система у США. Завершення формування комплексу понять “американська мрія”. Розвиток державного апарату і його підлеглість монополістичному капіталу. Спроби демократизації американського суспільства. “Антитрестовий” закон Германа. Реформи Т.Рузвельта. Програма Вудро Вільсона і її реалізація.

Особливості зовнішньої політики США наприкінці ХІХ- початку ХХ ст. Ідеологія експансіонізму в США: її економічні, соціальні і дійсні основи. Доктрина Р.Олні. Доктрина “передбачення долі” і політика “великого кийка”. Г. і Б.Адамси, А.Беверідж, Д. Бардженс. Експансія США в країни Латинської Америки: перший венесуельський конфлікт 1895-1896 рр., іспано-американська війна 1898 р. і її наслідки: встановлення американського контролю в зоні Панамського каналу і протекторат над Панамою, окупація Домініканської республіки, Куби, Гондурасу, Нікарагуа. “Дипломатія долара” і встановлення контролю над країнами Латинської Америки. Далекосхідний напрямок зовнішньої політики США: американська економічна і політична експансія в Кореї і Китаї, доктрина “відкритих дверей” і американо-японське суперництво на Далекому Сході і Південно-Східній Азії. Початок проникнення США в басейн тихоого Океану: анексія Гавайських островів і Східного Самоа.

НОВІТНЯ ІСТОРІ КРАЇН ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ

Перша світова війна

Причини та характер І світової війни. Претензії Німеччини на встановлення в Європі економічного та політичного панування. Загострення суперечностей між країнами Троїстого союзу та Антанти на початку ХХ століття. Сараєвське вбивство і червнева криза 1914 року. Початок І світової війни. Позаімперіалістичні компоненти характеру І світової війни.

Плани та сили противників. “План Шліффена”. Операції на Західному та Східному фронтах. Залучення до війни Туреччини. Хід війни у 1915 – 1916 рр. Вступ у війну Італії. Відносний успіх центральних держав на Східному фронті. Вступ у війну Болгарії. “21 вимога” до Китаю. Стратегічна ситуація в 1916 році. Верденська операція. Брусилівський прорив. Вступ у

війну Румунії. Перелом у війні на користь Антанти. Поява антивоєнних настроїв. Зондування можливостей заключення миру.

Військові дії у 1917 році. Початок необмеженої підводної війни з боку Німеччини. Вступ у війну США. Наступ Антанти на Західному фронті. Розпад Східного фронту. Вихід Росії з війни. "14 пунктів Вільсона". Наступ Німецьких військ навесні 1918 року. Битва на річці Марні. Контрнаступ Антанти. Вихід із війни союзників Німеччини. Поразка Німеччини у I світовій війні. Комп'єнське перемир'я. Причини поразки у I світовій війні Четвертного союзу.

Підведення підсумків I світової війни. Паризька мирна конференція 1919 – 1920 рр. Укладання повоєнних мирних договорів. Версальський мирний договір. Ліга націй. Характер Версальської системи післявоєнне врегулювання.

“Новий курс” президента Ф.Рузвельта в США

Особливості економічної кризи та депресії у США. Антикризові заходи адміністрації Г.Гувера. Створення РФК.

Ф.Д.Рузвельт – президент США. Концепція “нового курсу”. Дж. Кейнс. “Сто днів Рузвельта”. Реформи в сфері економіки та фінансів. Оздоровлення банківської сфери. Створення державного механізму регулювання економіки. “Кодекси чесної конкуренції”. Політика в галузі сільського господарства: Допомога фермерам. Відміна “сухого закону”. Початок виходу економіки із кризи.

Супротив “новому курсу”, відміна Верховним Судом США основних законодавчих актів “нового курсу”.

Соціальна політика “нового курсу”. Боротьба з безробіттям. Соціальне страхування. Політика в сфері трудових відносин. Закон Вагнера 1935 р. Соціальне забезпечення.

“Новий курс” і політична система США. Спроба Ф.Рузвельта реформувати Верховний Суд США. Закон про справедливі умови праці.

Наслідки політики “нового курсу” та його історичне значення.

Формування та діяльність антигітлерівської коаліції в роки Другої світової війни

Початок війни Німеччини проти СРСР. Нова розстановка сил на міжнародній арені. Перспектива антифашистського консенсусу. Початок формування антигітлерівської коаліції. Угода про спільні дії у війні проти Німеччини між СРСР і Великою Британією 1941 р. Місія Гопкінса. “Атлантична хартія”. Визначення цілей участі у війні країн антигітлерівської коаліції. Московська конференція 1941 р. Поширення на СРСР дії закону про ленд-ліз. Вступ у війну США. Декларація Об'єднаних Націй. Завершення формування антигітлерівської коаліції.

Візит В.Молотова до Лондона і Вашингтона 1942 р. Радянсько-британський союзний договір та радянсько-американська угода “Про принципи взаємодопомоги у веденні війни проти агресії” 1942 р. Суперечливість єдності антигітлерівської коаліції через принципові розбіжності військово-політичних доктрин країн-учасниць. Проблема “Другого фронту” у міжсоюзницьких стосунках 1941-1942 рр. Причини затягування союзниками відкриття “Другого фронту”. Англо-американські конференції 1943 р. Перехід стратегічної ініціативи у війні до країн антигітлерівської коаліції. Каїрська декларація. Тегеранська конференція 1943 року та її рішення.

Поглиблення кризи фашистського блоку. Відкриття “Другого фронту”. Конференція в Думбартон-Оксі. Обговорення воєнних питань на Ялтинській конференції. Зустріч на р. Ельбі. Беззастережна капітуляція Німеччини. Конференція у Сан-Франциско 1945 року. Створення ООН. Потсдамська конференція 1945 р. Вступ СРСР у війну проти Японії. Розгром мілітаристської Японії. Роль антигітлерівської коаліції у розгромі нацистської Німеччини та її союзників. Причини перемоги антигітлерівської коаліції у Другій світовій війні. Роль ленд-лізу у перемозі СРСР у Великій Вітчизняній війні.

Холодна війна: причини, характер, наслідки та уроки

Становлення нового міжнародного світогляду по закінченні II світової війни. Поступовий перехід колишніх союзників по антигітлерівській коаліції від співробітництва до суперництва.

Роль ідеологічного фактору у розв'язуванні "холодної війни". Прояви експансіоністської зовнішньої політики з боку СРСР. Фултонська промова У.Черчилля. "Доктрина стримування". Початок глобального суперництва між Сходом та Заходом. Блокада Західного Берліна. Війна в Кореї. Розділ світу на військово-політичні угруповання. Перехід до біполярного світу.

Характер "холодної війни" та її основні складові. Політика "ядерного залякування". Роль фактору непередбачливості результату ядерної війни. Зигзагоподібність та циклічність "холодної війни". Вплив "холодної війни" на світову політику та внутрішнє життя країн. Карибська криза 1962 року – реальна загроза ядерної війни.

Причини згорання "холодної війни". Прихід до влади в СРСР нового покоління керівництва. "Нове політичне мислення". Поліпшення радянсько-американських відносин у другій половині 80-х років. Міжнародні аспекти Кувейтської кризи. Розпад СРСР як наслідок "холодної війни". Перехід від біполярності до однополярності. Закінчення "холодної війни" та її уроки.

Франція у другій половині ХХ століття

Політичне та соціально-економічне становище Франції після закінчення II світової війни. "Тимчасовий режим". Прийняття нової Конституції.

Франція в роки Четвертої республіки. Особливості політичного розвитку. Економічний підйом. Соціальна політика за часів Четвертої республіки. Зовнішня політика Франції у 50 рр. Декларація Р.Шумана та роль Франції в її реалізації. Розпад Французької колоніальної імперії. Війна в Індокитаї. Війна в Алжирі. Падіння четвертої республіки.

Встановлення П'ятої республіки. Конституція П'ятої Республіки. Пріоритети президента Франції Шарля де Голля у внутрішній і зовнішній політиці. Особливості економічного розвитку. Рік Африки. Надання незалежності Алжиру. Подвійне вето Ш. де Голля на вступ Великобританії до ЄЕС. Шарль де Голль в історії Франції. Франція у 70 рр. Прихід до влади лівих сил у 1981 р. Президент Міттеран. Соціально-економічна політика Ж. Ширака. Періоди "роздільного правління". Президент Ж.Ширак. Соціально-економічні пріоритети уряду Л.Жоспена. Зовнішня політика Франції у 80-90 рр. Участь Франції у поглибленні європейської інтеграції. Вхід Франції до зони "євро".

Німеччина у другій пол. ХХ століття

Післявоєнне становище Німеччини. Вплив "холодної війни" на долю Німеччини. Розкол Німеччини. Утворення ФРН і НДР.

Особливості соціально-економічної політики правоцентристів у 50-60 рр. "Економічне диво". "Доктрина соціального ринкового господарства". Становлення соціальної держави. Зміна становища ФРН у світі. Політика "послідовного атлантизму". Історичне примирення ФРН із Францією .

Прихід до влади коаліції СДПН-ВДПН. Соціально-економічна політика урядів В.Брандта та Г.Шмідта. Посилення державного регулювання економіки. Освоєння східноєвропейського ринку. Проблема політичного тероризму. Нові явища в політичному житті. "Нова східна політика" ФРН та її наслідки. Зміцнення міжнародного авторитету ФРН.

Повернення до влади правоцентристів. Заходи уряду Г.Коля по стимулюванню економіки. Початок структурної перебудови економіки. Економічний підйом 80-х років. Об'єднання Німеччини. Роль СРСР в об'єднанні Німеччини. Особливості входження території НДР до ФРН. Проблеми модернізації східних земель. Особливості соціально-економічної політики християнських демократів у 90-ті роки.

Великобританія у другій половині ХХ ст.

Підсумки другої світової війни для Великобританії. Реформи лейбористів. Особливості соціально-економічного розвитку Великобританії у 50–60-ті роки. "Англійська хвороба" і політика "стоп-уперед". Ліквідація британської колоніальної імперії. Британська Співдружність. Зовнішня політика. Проблема вступу до "Спільного ринку". Загострення ситуації у Північній Ірландії.

Спроби торі та лейбористів вивести економіку Великобританії із кризи у 70-ті роки. Вступ Великобританії до ЄЕТ. Великобританія і Гельсінська нарада.

Соціально-економічна політика консервативних урядів М.Тетчер. Основи "тетчеризму". "Англійське економічне диво". Соціальні наслідки політики торі. Зовнішня політика консерваторів. Підвищення міжнародного престижу Великобританії. Англо-радянські відносини. Внутрішня та зовнішня політика Дж. Мейджора. Позитивні зміни у вирішенні північно-ірландської проблеми.

Повернення до влади лейбористів. "Новий лейборизм" Т.Блера. Особливості внутрішньої політики уряду Т.Блера. продовження економічного підйому. Соціальна політика лейбористів. Політика щодо європейського союзу. Підписання мирного договору по Північній Ірландії. Зміни у зовнішній політиці. Переконлива перемога лейбористів на парламентських виборах 2001 року. Великобританія на шляху від традиційного консерватизму до більш відкритого суспільства. Підтримка Великобританією дій США у боротьбі проти міжнародного тероризму.

Особливості внутрішньої та зовнішньої політики президента США Р.Рейгана

Перемога Р.Рейгана на президентських виборах 1980 року. Соціально-економічна стратегія адміністрації президента Рейгана. Перехід на позиції монетаризму. Сутність "рейганоміки". Погіршення економічної ситуації у 1981-1982 рр. Початок економічного підйому, його особливості. Перехід до економіки високих технологій. Економічні та соціальні наслідки піднесення економіки США 80-х років. Модернізація соціальної держави. Переобрання Р.Рейгана на посаду Президента США у 1984 році. Причини популярності Р.Рейгана у США.

Зовнішня політика президента США Р.Рейгана. "Новий глобалізм". Нові напрямки військової технології. Програма СОІ. Американсько-радянські відносини за часів президентства Р.Рейгана. Посилення силового протистояння з СРСР на поч. 80-х р. Початок нормалізації американсько-радянських відносин у сер. 80-х рр. Послаблення "холодної війни". Результати діяльності Рейгана на посаді президента США. Прискорення розвитку США.

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ КРАЇН АЗІЇ ТА АФРИКИ

Китай у другій пол. ХХ – на початку ХХІ ст.

Воєнно-політична ситуація в Китаї на кінець Другої світової війни. Гоміндан та КПК. Ліквідація японської воєнної присутності. Переговори між КПК та Гоміндану – спроба компромісу. Плани великих держав щодо Китаю. Початок громадянської війни. Криза гомінданівського режиму. Програма КПК щодо майбутнього устрою Китаю. Проголошення КНР.

Формування тоталітарної системи. Конституція КНР 1954 р. Роль КПК та військових у суспільно-політичній системі. Соціально-економічні перетворення в I пол. 1950-х рр.: кооперування, створення державного сектору. Радянсько-китайські відносини.

Зміна курсу КПК у внутрішній і зовнішній політиці в кінці 1950 рр. Причини прийняття «нової Генеральної лінії». «Великий стрибок», народні комуни. Провал стрибкового варіанту розвитку. Політика врегулювання. Ситуація в КПК на поч. 1960- х рр. «Культурна революція» та її наслідки. Суспільно-політична та економічна ситуація в КНР на сер. 1970-х рр.

Причини переходу до політики реформ в к. 1970-х рр. 3-й Пленум ЦК КПК II-го скликання та його значення. Концепція реформ Ден Сяопіна. «Соціалізм з китайською специфікою». Початок реформ в сільському господарстві. Корективи сільськогосподарської політики в к. 1980-х років. Реформи в сфері промисловості. Зміна умов функціонування та управління державним сектором. Політика «відчинених дверей». Особливі економічні зони.

Політична ситуація під час проведення реформ. Проблема співвідношення політичної стабільності та багатопартійності. Сучасне внутрішньополітичне становище в КНР. Підсумки та значення політики реформ в Китаї.

Японія у другій половині ХХ – на початку ХХІ ст.

Заключні події Другої світової війни на Далекому Сході. Плани союзників щодо Японії.

Створення американського окупаційного режиму та його особливості. Основні напрямки американської окупаційної політики. Демократизація суспільно-політичного життя та формування багатопартійної системи. Розробка та прийняття Конституції. Аграрна реформа. Демоніполізація та демілітаризація економіки. Реформування соціальних відносин.

Зміна американської окупаційної політики в к. 1940-х рр. Обмеження політичної діяльності, відмова від декартелізації. Зміст та значення плану економічної стабілізації. Підготовка та підписання Сан-Франциського мирного договору і «Пакту безпеки».

Економічний розвиток Японії у 1950–60 рр. Причини та зовнішні прояви «японського економічного дива». Галузеве регулювання економіки. Зміна економічної моделі та принципів державного регулювання економіки 1970 – I пол. 80-х рр. Економічна ситуація та економічна модель 1990-х рр. Місце та роль Японії в сучасній світовій економіці.

Суспільно-політичний розвиток Японії. Еволюція партійної системи. ЛДПЯ. Політична криза поч. 1990-х рр. Коаліційні уряди та спроби реформування партійно-політичної системи. Розвиток робітничого і демократичного рухів. Антивоєнний рух. Ситуація в профспілковому русі.

Основні засади японської зовнішньої політики. Етапи розвитку та основні концепції зовнішньої політики Японії. Тенденція курсу на світове лідерство в зовнішній політиці Японії 1990–2000-х рр. Проблема північних територій зовнішньої політики Японії.

Ісламська революція 1978–1979 рр. в Ірані.

Становлення теократичного режиму. Сучасне становище ІРІ.

«Біла революція шаха і народу». Соціально-економічний розвиток Ірану в 1960–1970 рр. Особливості індустріалізації. Посилення ролі державного сектору. Роль та місце в економіці великого фінансово-промислового підприємництва. Залежність економіки від експорту нафти. Аграрний розвиток. Процес урбанізації та його наслідки.

Дискусія щодо соціально-економічних передумов революції. Політичні передумови: криза влади, посилення репресивних методів, масові антиурядові виступи. Причини та особливості антишахської позиції духовенства. Аятола Хомейні. Розробка програми ісламської революції.

Хід революції. Основні течії в революційному таборі. Причини та послідовність посилення ролі духовенства. Створення Ісламської Революційної ради та тимчасового революційного уряду. Завершальні події революції. Характер та значення революції.

Становлення теократичного режиму. Політична боротьба духовенства, ліберально-реформаторської та лівої течії після перемоги революції. Проголошення ІРІ. Конституція ІРІ. Економічний зміст теократичного режиму: «тоухідна» економіка. Створення ісламських економічних фондів та їх діяльність. Політика «експорту ісламської революції». Війна 1980–1989 років з Іраком та її вплив на внутрішній розвиток Ірану. Економічна криза кінця 1980-х – поч. 90-х рр. та пошуки виходу з неї. Протистояння фундаменталістів та поміркованих серед шийтського духовенства. Сучасне становище Ірану. Іран у системі міжнародних відносин кін. ХХ – поч. ХХІ ст.

ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ

Монгольсько-татарський фактор в історії Північно-Східної Русі

Виникнення монгольської держави, її військово-політичний та господарський устрій. Початок монгольських завоювань в Азії.

Нашестя монгольських племен під орудою хана Батія у середині ХІІІ ст. на руські землі, його наслідки. Створення Золотої Орди. Запровадження на руських землях практики збирання данини як форми специфічних відносин між Руссю та Ордою. Система баскакта. Система ярликів на княжіння як фактор політичного впливу Орди на Русь. Запровадження 1261 р. в Сараї місії руської церкви, отримання митрополитом 1279 р. ханської охоронної грамоти. Прийняття ханом Узбеком ісламу і початок формування в руських землях визвольної ідеології проти залежності від Орди. Іван Калита. Перелом у стосунках 1380 р. на Куликовському полі. Остаточна ліквідація ярма у 1480 р.

Політичні наслідки ярма. Накладання на руські суспільно-політичні відносини традицій східного деспотизму, запровадження інституту підлеглих та одноосібної влади. Поширення князями “монгольського” типу відносин на місцеву знать: дворян, дружинників. Вплив монгольського фактору на процеси централізації Північно-східних руських земель. Розвиток політичної консолідації на основі конфронтації з ордою.

Вплив монгольського фактору на руську культуру. Етнічні процеси: змішування частини монголів та татар з населенням Північно-Східної Русі, мовні взаємовпливи. Вплив на суспільну свідомість: формування “ідеології виживання”, ізоляціонізму та політичного і культурного консерватизму. Еволюція країни до типу “наздоганяю чого розвитку” по відношенню до країн Європи.

Монголо-татарський фактор в історіографії.

Утворення Московської держави. Московське царство у XV – XVII ст. Становлення станового суспільства й самодержавства.

Утворення Московського князівства та причини піднесення Москви. Перші “збирачі” руських земель. Москва і Твер як конкуренти та суперники в боротьбі на велике князювання. Дмитро Донський. “Династична війна” другої чверті XV ст.: причини, хід та наслідки.

Історичні обставини об’єднання північно-східних слов’янських земель навколо Москви. Приєднання Новгороду, Твері, Пскова, Рязані. Методи і засоби об’єднання. Стояння на Угрі 1480 р. Війни з Литвою. Московсько-кримські відносини. Балтійське питання.

Соціально-економічний розвиток Московської держави. Особливості правління Івана III. Політичний устрій та інститути Московії. Утворення державного апарату. Боярська дума. Становлення приказної системи. Вироблення державної ідеології Московського царства. Початок оформлення кріпосного права. Судебник 1497 р.

Роль церкви в процесі об’єднання руських земель. “Нестяжателі” та “йосифляни”. Боротьба православного кліру зі світською владою.

Внутрішня політика уряду Івана IV в 1547-1556 рр. Реформи “Обраної ради”. Судебник 1550 р. Стоглавий собор. Загострення внутрішньополітичного становища на початку 60-х рр. XVI ст. Опричнина та її соціально-політична суть. Деспотизм та самовладдя Івана Грозного.

Основні напрямки зовнішньої політики. Завоювання Казанського та Астраханського ханства. Лівонська війна та її наслідки. Початок підкорення Сибіру.

Соціально-економічна та політична криза на початку XVII ст. Правління Бориса Годунова. Смути в Московії. Початок правління Романових. Патріарх Філарет. Ліквідація наслідків Смути. Внутрішня та зовнішня політика Михайла Романова та Олексія Михайловича. Соборне Уложення 1649 року про зміцнення засад самодержавства. Юридичне оформлення кріпосного права. Еволюція станово-представницької монархії в напрямку абсолютизму, його атрибути та соціальний зміст. Церква і держава. Церковний розкол і справа Никона. Реформи Федора Олексійовича. Перші спроби модернізації Московії. Військова реформа В. Голіцина. Правління Софії.

Проблема модернізації Росії в XVIII ст.: зміст, особливості та наслідки для подальшого розвитку Російської імперії.

Передумови петровських перетворень. Реформи центральних органів влади та місцевого управління, міська, податкова, військова, судова, станова, церковна реформи. Перетворення в галузі культури та побуту. Роль особи Петра та держави у проведенні реформ. Проблема ціни та результатів реформ. Екстенсивний характер петровських реформ, їх відмінність від модернізації традиційних суспільств Західної Європи. Створення в Росії основ державно-монополістичної, кріпосницької, мілітаризованої промисловості, перетворення країни у військово-політичну державу. Риси російського абсолютизму. Оцінка діяльності Петра I та проведених ним реформ в історіографії.

Соціально-політична суть та особливості палацових переворотів 20-40-х рр. XVIII ст. Правління Катерини I, Петра II. Спроба обмеження монархічної влади «Верховною таємною радою». Боротьба за владу дворянських угруповань після 19 січня 1730 р. Правління Анна Іоанівни. Режим «біронівщини». Палацовий переворот 25 листопада 1741 р. Правління Єлизавети Петрівни. Внутрішня та зовнішня політика Петра III Федоровича в сучасній історіографії.

Прихід до влади Катерини II в результаті перевороту 1762 р. Теоретичне обґрунтування завдань правління через «Наказ». «Освічений абсолютизм» в Росії та його особливості. Внутрішня політика російського царизму в 70-90-х роках XVIII ст. Губернська реформа 1775 р. Соціальна політика Катерини II. Закріпачення селян. Жалувані грамоти дворянству і містам 1785 р. Історичне значення правління Катерини II. Історіографія проблеми.

Проблема Півдня у зовнішній політиці. Російсько-турецькі війни 1768-1774 і 1787-1791 років. Росія та європейські проблеми. Поділи Речі Посполитої. Загарбання Росією Правобережної України, Білорусії, Литви і Курляндії. Колоніальна політика царизму та її регіональні особливості. Російська імперія і Французька буржуазна революція 1789 р.

Військові та економічні реформи Павла I. Реформа центральних і місцевих органів влади. Змова і переворот 11 березня 1801 року. Оцінка діяльності Павла I в історіографії.

Гуситський рух в середньовічній Чехії

Передумови та витоки гуситського руху. Суспільно-політичне та соціально-економічне становище чеських земель на початок XV ст. Етно-культурне становище Чехії. Празький університет – осередок культурного життя країни.

Ян Гус, його релігійні та суспільно-політичні погляди. Вплив ідей Джона Вікліфа. Собор у Констанці та початок Гуситської революції. Гуситський табір: чашники й таборити. Формування антигуситської коаліції. Гуситські війни: особливості, хід, наслідки. «Базельські компактати». Суспільно-політичний та соціально-економічний розвиток чеських земель після завершення гуситських воєн.

Вплив гуситського руху на суспільно-політичний розвиток країн Європи. Гусизм і західноєвропейська Реформація Першої половини XVI ст.

Південнослов'янські землі у складі Османської імперії (XV – XVIII ст.)

Виникнення держави Османа та початок зовнішньополітичної експансії. Наступ на Балкани: битва на р. Мариця, Косовська битва. Включення південнослов'янських територій до військово-адміністративної структури Османської імперії: послідовність та особливості.

Турецькі володіння на Балканах та їх адміністративний поділ. Санджаки та еялети. Сіпахійська система. Система влади й управління. Соціально-економічні відносини. Ремесло й торгівля. Аграрні відносини. Система податків і повинностей.

Церковно-релігійні відносини в імперії. Система міллетів. Умови культурного розвитку слов'янських народів під владою Османів.

Зміна військово-політичного становища та політична еволюція Османської імперії. Наростання системної кризи: виникнення чифтликів, введення ільтизаму, встановлення капітуляційного режиму та зміни у соціально-економічних відносинах не мусульманського населення.

Національно-визвольний рух у слов'янських володіннях Османської імперії: розмаїття форм і методів. Православна церква та її роль в культуро- та етнозберігаючих процесах, формування ідеології національного визволення. Початки національно-культурного відродження у південнослов'янських народів у II половині XVIII ст.

Слов'янські землі у складі імперії Габсбургів (XVI – XVIII ст.)

Битва під Мохачем та виникнення імперії Габсбургів. Перехід до австрійського дому земель Корони Святого Вацлава та Корони Святого Стефана. Умови розвитку слов'янських народів.

Спільне та особливе в розвитку чеських земель у складі австрійської та словацьких, угорських та словенських у складі угорської корони.

Повстання 1618 – 1620 років та остаточна втрата чехами політичної незалежності. Контрреформація та “друге видання кріпосництва” Чехії. Тридцятилітня війна та її вплив на становище в словацьких землях. Реформація та контрреформація в Словаччині. Рекатолизація.

Австро-османські війни XVI – XVII ст. та слов'янські землі. Формування Австрійського військового кордону (Крайни). Крайна під австрійською зверхністю. Переселення сербів у 1690 році. Сербія після Карловацького договору 1699 року.

Серби в монархії Габсбургів. Сербська митрополія. Створення Військового кордону. Діяльність граничар. Переселення сербів до Російської імперії (Нова Сербія та Слов'яносербія).

Західно- та південнослов'янські землі в імперії Габсбургів у XVIII ст. Політика “освіченого абсолютизму” Марії-Терезії та Йосифа II та її вплив на становище слов'янських народів в Австрійській імперії.

Річ Посполита у другій половині XVI – XVIII ст.

Становище польських земель у першій половині XVI століття. Відносини між королівською владою та магнатами. Польсько-литовські відносини. Соціально-економічний устрій.

Люблінська унія 1569 р. Утворення Речі Посполитої та її державно-політичний устрій. “Генріхові артикули” та перетворення Речі Посполитої на виборну монархію. Зростання ролі Сейму.

Внутрішня та зовнішня політика Речі Посполитої в період династії Ваза. Війни другої половини XVII – першої чверті XVIII століття та їх наслідки. Чинники економічного та політичного занепаду польських земель. Історіографія питання.

Спроба державних реформ 1760-х рр. Барська конфедерація. Перший поділ Речі Посполитої. Великий Сейм 1788 – 1792 рр. Конституція 1791 року. Другий поділ Речі Посполитої. Повстання під проводом Т. Костюшка. Третій поділ Речі Посполитої.

Революція 1917 року в Росії

Суперечності реалізації “наздоганяючої моделі розвитку Росії поч. XX ст. особливості її індустріалізації, роль держави, вітчизняного та іноземного капіталу. Основні протиріччя російського села. Політична система Росії. Світова війна – каталізатор революційної ситуації в Росії. Лютнева революція в Петрограді, її характер. Петроградська рада робітничих та солдатських депутатів. Тимчасовий комітет Державної думи. Наказ №1 петроградської ради. Маніфест про створення відповідального перед Думою уряду. Зречення Миколи II. Помилки Миколи II. Тимчасовий уряд.

Внутрішня політика Тимчасового уряду. Ідея Установчих зборів. Розстановка політичних сил Росії після Лютого. Подальше погіршення соціально-економічного становища. Нота П.Мілюкова. протистояння прибічників та противників тимчасового уряду. Відставка П.Мілюкова. перший коаліційний Тимчасовий уряд. I Всеросійський з'їзд селянських депутатів. I Всеросійський з'їзд Рад та його підтримка Тимчасового уряду. Липневі події – спроба повалення Тимчасового уряду. Загроза громадянської війни. Репресії проти більшовиків. Другий коаліційний Тимчасовий уряд. О.Керенський. Державна нарада.

Більшовики в Росії. Курс на збройне повстання. Подальша дестабілізація ситуації в країні. “Заколот Корнілова”. Наслідки поразки правих. Більшовизація рад. Директорія. Проголошення Росії республікою. Третій коаліційний Тимчасовий уряд. Демократична нарада. Передпарламент. Розбіжності у більшовицькому керівництві. Рішення ЦК пратії більшовиків про повстання. ВРК. Параліч влади Тимчасового уряду. Захоплення більшовиками влади в Петрограді. Л.Троцький. II Всеросійський з'їзд Рад. Декрети про мир і землю. Раднарком. Причини перемоги більшовиків восени 1917 року. Жовтневий переворот 1917 року – ситуаційна закономірність.

Смерть Й.Сталіна та реакція суспільства. Зміна влади в Кремлі. Наростання негативних тенденцій в суспільстві. Колективне керівництво. Початок боротьби за владу. “Маршал з Луб’янки”. Усунення Л.Берії. Другий етап боротьби за владу і перемога М.Хрущова.

Лібералізація радянської системи. Номенклатурна десталінізація. Суперечності реабілітації. XX з’їзд КПРС. Половинчастість доповіді про культ особи Й.Сталіна. Відмова від повного розвінчання сталінізму. Вплив XX з’їзду на подальший розвиток радянського суспільства. Спроба усунення М.Хрущова від влади. Поразка “антипартійної групи”.

Новий курс на селі. Освоєння цілинних земель. Політика укрупнення колгоспів. “Догнати та перегнати Америку”. Крах аграрної політики М.Хрущова. Перебудова в промисловості. Спроби децентралізації економіки. Зміни в науково-технічній політиці. Успіхи в освоєнні космосу. Пріоритетний розвиток галузей ВКП. Падіння темпів промислового розвитку на початку 60-х років.

Нова соціальна політика. Посилення матеріальних стимулів на виробництві. Підвищення заробітної плати. Розвиток суспільних фондів споживання. Зміни в пенсійному законодавстві. Житлове будівництво. Реформа системи освіти.

Початок духовного розкріпачення. “Шестидесятники”. Протиріччя та межі “відлиги” у духовній сфері. Відновлення партійної регламентації творчого процесу. Вирішення національних проблем. Збереження основ сталінської національної політики. Наступ на церкву.

Лібералізація зовнішньої політики. Пом’якшення відносин із Заходом. Нормалізація радянсько-югославських відносин. Створення ОВД. Мирне співіснування держав з різним суспільно-економічним ладом. Події в Угорщині 1968 р.. Забезпечення миру з “позиції сили”. Загострення міжнародної обстановки на початку 60-х років. Карибська криза. Зниження рівня життя в СРСР. Програма побудови комунізму. Події в Новочеркаську як відображення кризи внутрішньої політики М.Хрущова. Звуження соціальної підтримки М. Хрущова. “Реванш номенклатури”. Хрущовська “відлига” в історії СРСР.

Росія в період президентства Б.Єльцина та В.Путіна

Створення нової російської державності. Б.Єльцин. вибір політичного курсу. Жовтневі події 1993 р. Державна дума. Нова Конституція Росії. Становлення Федеральних Зборів. Перша Чеченська війна. Концепція партнерства. Розширення НАТО і російська дипломатія. Російсько-українські відносини. Нова східна політика. Парламентські вибори 1995 р.

Початок ліберальних реформ. Є.Гайдар. “Шокова терапія”. Етапи і результати приватизації. Особливості реформування реального сектора економіки. Аграрна реформа. Соціальна ціна реформ. Формування нової соціальної стратифікації. Відродження середнього класу. Розвиток приватного бізнесу в Росії. Наука, освіта і культура в умовах ринку.

Президентські вибори 1996 р. Новий етап ліберальних реформ. Міністерська “чехарда”. Дефолт серпня 1998 р., його причини та наслідки. Друга чеченська війна. Думські вибори 1999 р. Відставка Б.Єльцина. Президентські вибори 2000 р. Зміна політичних епох. Виклики XXI століття для Росії. Проект В.Путін. Правоцентристська більшість у Думі. Ревізія єльцинської спадщини. Відновлення та посилення вертикалі влади. Консолідація російського суспільства навколо ідеї російської державності. Податкова реформа. “Програма Грефа”.

Претензії Росії на статус наддержави. Реалізація Росією імперських амбіцій. “Кольорові революції” і Росія. “Справа Литвиненка”. Російсько- українські відносини у 2005-2008 рр.

Президентські вибори 2004 року. Від політики стабілізації – до політики розвитку. Стратегія реалізації конкурентних переваг Росії. Перетворення Росії в енергетичну наддержаву. Доктрина “керованої демократії”. Обмеження прав і свобод в росії. Формування тоталітарної системи. Ліквідація опозиції. “Справа Ходорковського”. Доктрина «руського миру». Перехід до авторитарного суспільства. Російське проникнення в Європу. Війна проти України 2014 – 2022 рр. Відкрита війна 24 лютого 2022 року. Злочини росії в Україні. Крах СВО росії в Україні.

Населення України в добу раннього залізного віку (I тисяч. до н.е. – початок I тисяч. н.е.)

Розселення племен раннього залізного віку на території України. Скотарі і землероби. Племена киммерійців: господарство, суспільний устрій, культура. Розселення киммерійців у IX – VII ст. до н.е. та їх війни з Ассирією, Урарту, Фрігією та іншими країнами. Племена чорноліської археологічної культури в лісостеповій зоні України. Таврське населення Криму.

Поява скіфів у Північному причорномор'ї в VII ст. до н.е. Війни скіфів в Передній Азії та їх наслідки. Велика Скіфія V – IV ст. до н.е. Скіфо-перська війна 512 (514) р. до н.е. Господарство, суспільний лад скіфських племен. Особливості розвитку населення лісостепової Скіфії. Скіфи і навколишні племена. Занепад великої Скіфії. Побут і культура скіфських племен. Економічні зв'язки з країнами Середземномор'я та Передньої Азії.

Мала Скіфія у Криму і Північному причорномор'ї в III ст. до н.е. – III ст. н.е.

Сармати (II ст. до н.е. – IV ст. н.е.). Походження сарматських племен та заселення ними території України. Етапи сарматської експансії на території Північного Причорномор'я. Форма політичної організації сарматських племен. Утворення сарматської протодержави. Язиги, роксолани, аорси, алани. Господарство, побут та культура сарматських племен. Взаємовідносини сармат з сусідніми народами та державами. Сармати і протослов'яни.

Античні міста-держави (поліси) Північного Причорномор'я. Причини великої герцької колонізації. Перші поселення на території сучасної України. Періодизація історії античних міст. Державний і соціальний лад Ольвії, Тіри, Херсонеса та ін. міст. Господарство, побут, культура, склад населення античних міст. Боспорське царство: утворення і державний устрій. Боротьба з Римом та підпорядкування йому. Господарство та духовне життя населення Боспорського царства.

Готи в Північному Причорномор'ї (II – III ст. н.е.). Гунська експансія на території України (середина IV ст. н.е.). Загибель античних міст, занепад сарматської культури. Міграції населення, зрушення етно-політичної ситуації в Північному Причорномор'ї. Початок епохи “Великого переселення народів”.

Давні слов'яни (III ст. до н.е. – VII ст. н.е.)

Писемні, лінгвістичні, археологічні та антропологічні джерела про давніх слов'ян. Проблема “прабатьківщини” слов'ян в історіографії. Венеди. “Велике переселення народів” і зміна етнічної карти Євразії.

Соціально-економічний розвиток слов'янських племен. Територіальна община. Еволюція суспільного устрою. „Держава антів” (IV-VI ст.), дулібський союз (VI-VII ст.).

Слов'яни і сусідні народи. Боротьба з готами, гунами, аварами. Війни слов'ян з Римською імперією та Візантією.

„Велике розселення слов'ян” у VI-VII ст. та виокремлення східних слов'ян. Територія, розселення і заняття східних слов'ян. Звичаї, вірування, побут. Зміни в суспільному ладі. Поява приватної власності. Перші державні об'єднання східнослов'янських племен. Взаємовідносини східних слов'ян з сусідніми народами. Система оборонних споруд. Хазарський каганат.

СЕРЕДНЬОВІЧНА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Київська Русь. Джерела та історіографія історії Київської Русі.

Передумови утворення Давньоруської держави. Особливості державотворчого процесу у Східній Європі. Виникнення Києва (V ст.). Східнослов'янські племена і державно-племінні союзи (літописні княжіння) VII – IX ст. Сформування державного об'єднання слов'янських племен Подніпров'я “Руська земля”. Походження терміна “Русь” Перетворення Києва на державний центр східнослов'янських племінних союзів. Князі Аскольд і Дір. Язичництво східних слов'ян. Християнізація Давньої Русі.

Теорії походження Київської Русі. Соціально-економічні і політичні фактори об'єднання слов'ян. Утворення міст. Розвиток і характер землеволодіння.

Князь Олег (882-912 рр.). Об'єднання держави, перетворення Русі на імперію. Соціально-економічний розвиток. Внутрішні та зовнішні фактори розвитку Київської держави за перших князів. Князювання Ігоря (912-945 рр.). Повстання древлян 945 р. Княгиня Ольга (945-964 рр.). Адміністративні реформи. Прийняття Ольгою християнства. Державний візит у Візантію. Розширення кордонів Руської держави за князювання Святослава (964-972 рр.). Військові походи. Відносини Русі з кочівниками. Дипломатія Русі. Русь і Візантія.

Розквіт Давньоруської держави за Володимира Великого (980-1015 рр.) та Ярослава Мудрого (1019-1054 рр.). Державні реформи Володимира: адміністративні, військова, земельна, судова, релігійна. Шляхи проникнення християнства на Русь. Хрещення Русі (988 р.) та його історичне значення. Київська митрополія. Кодекс законів "Руська правда".

Русь в другій половині XI ст. Складання передумов політичної роздробленості Русі. Любецький з'їзд князів (1097 р.). Володимир Мономах. Посилення тенденції загальноруської єдності в першій третині XII ст. Боротьба Русі з половцями.

Суспільно-політичний та економічний лад Київської Русі. Князь. Віче. Дружина. Боярська дума. З'їзди князів (снеми). Станово-класова структура Київської Русі (князь, бояри, мужи градські, смерди, закупи, рядовичі, холопи, челядь, ізгої).

Дальший розвиток феодального землеволодіння. Феодальні повинності. Господарство: землеробство, скотарство, ремесло, торгівля, розвиток міст, внутрішня і зовнішня торгівля.

Етнічні процеси в Київській Русі. Початок формування української народності.

Міжнародні зв'язки і місце Київської Русі в історії Європи.

Культура Київської Русі

Шляхи формування і розвитку давньоруської культури. Скандинавські впливи. Роль Візантії в становленні культури Київської Русі. Культурні зв'язки з країнами Західної Європи. Вплив культури країн Ісламу.

Усна народна творчість. Билини Київського та Новгородського циклів. Освіта і писемність (черти і рези, кириличне письмо). Графіті. Берестяні грамоти. Наукові знання. Бібліотеки (Софійська бібліотека, бібліотека Печерського монастиря).

Пам'ятки літератури. "Слово про закон і благодать" митрополита Іларіона, "Остромирове Євангеліє", "Ізборники" 1073 і 1076 рр., "Мстиславове Євангеліє" (бл.1115 р.), "Повчання" Володимира Мономаха, "Слово о полку Ігоревім", "Києво-печерський патерик"

Літописання Київської Русі (Никон, Іларіон, Нестор, Сильвестр). Найдавніший Київський звід 1037 р., Никонівський звід 1073 р., Початковий літопис 1093-1095 рр., "Повість минулих літ" 1113 р., Київський літопис (1118-1198 рр.), Галицько-Волинський літопис (1202-1292 рр.).

Архітектура Київської Русі. Десятинна церква (989 р.), Спаський собор у Чернігові (1035 р.), Золоті ворота та Софійський собор (1037 р.), церква спаса на Берестовім (кінець XI ст.), Михайлівський собор Видубицького монастиря (1070 р.), Печерський монастир (1073 р.). Давньоруське мистецтво. Іконописець Алімпій. Книжкова мініатюра. Ювелірне мистецтво. Музика. Театральні дійства.

Місце давньоруської культурної спадщини у скарбниці світової культури.

УКРАЇНСЬКІ ЗЕМЛІ У XIV – ПЕРШІЙ ПОЛОВИНІ XVI СТОЛІТТЯ

Утворення централізованих держав в Європі. Литва, Польща, Молдавське князівство, Кримське ханство, Московія.

Боротьба Польщі, Угорщини і Литви за Галицько-Волинські землі. Казимир III в боротьбі за галицьку спадщину. Боярське правління в Галичині на чолі з Дмитром Дедьком. Загарбання Польщею Галичини. Встановлення феодально-католицького гніту. Ліквідація автономії Галичини у складі Польщі. Зміна адміністративно-територіального устрою та системи органів державного управління. Становище українського населення.

Зростання політичної могутності Великого князівства Литовського. Боротьба за оволодіння Галицько-Волинським князівством. Включення до його складу Східної Волині, Чернігово-Сіверщини, Київщини і Поділля. Битва на Синіх Водах (1362 р.). Відносини з Золотою Ордою і Ногайським улусом за князювання Ольгерда. Політика великих литовських князів на українських

землях. Суспільно-політичний устрій держави. Вплив культури руських земель на Литву. Велике князівство Литовське – литовсько-українська держава. Українські землі в системі польсько-литовських відносин. Кревська унія (1385 р.). Остаточне загарбання Польщею Галичини (1387 р.). Островська угода (1392 р.). Посилення влади литовських феодалів в Україні (90-і рр. XIV ст. – 1430 р.). Великий литовський князь Вітовт, його зовнішня і внутрішня політика. Розширення південних кордонів князівства. Битва з татарами на р.Ворсклі (1399 р.), поразка русько-литовського війська. Зміни в соціально-економічному та політичному становищі України. Боротьба проти наступу німецьких лицарів. Грюнвальдська битва (1410 р.). Городельська унія 1413 р. Боротьба за створення Великого князівства Руського. Князь Свидригайло. Загарбання Польщею Західного Поділля (1430 р.). Дальше посилення влади феодалів Литви в Україні. Ліквідація удільних князівств. Адміністративний устрій українських земель на кінець XV ст. Спроби продовження боротьби за українську державність. Повстання під керівництвом М.Глинського 1508 р.

Зміни в суспільно-політичному устрої Великого князівства Литовського. Великокнязівська рада (Пани-Рада) та її склад. Зростання ролі шляхти. Сейми.

Закарпаття. Буковина. Загарбання Закарпаття угорським королем Стефаном I. Українські володіння в Підкарпатті (Мукачівщина). Князь Федір Коріятович. Тиверська земля. Тербовлянське князівство та буковинські землі. Шипинська земля. Включення Буковини й Покуття до складу Молдавського князівства. Перехід Молдавії у васальну залежність від Туреччини.

Крим і Північне Причорномор'я. Відокремлення Кримського ханства від Золотої Орди, його залежність від турецького султана. Напади турецьких і татарських загарбників на Україну.

Московська держава і Велике князівство Литовське. Загарбання Московською державою Чернігово-Сіверських земель.

Соціально-економічний розвиток українських земель у другій половині XIV – середині XVI ст. Зростання феодалного землеволодіння. Розвиток сільського господарства, ремесла, сільських і міських промислів, цехи. Зростання міст. Надання магдебурзького права українським містам.

Формування панщинно-фільваркового господарства. Зростання залежності населення від магнатів і шляхти. Юридичне оформлення кріпосного права. “Устава на волоки”. Литовські статuti (1529, 1566, 1588 рр.). Руйнування общин. Форми соціального протесту мас. Національні та соціальні рухи на українських землях. Повстання під проводом Мухи в Галичині (1490-1492 рр.). участь населення Закарпаття у селянській війні в Угорщині під проводом Дердя (Георга) Дожі. Класова боротьба у містах.

Зміни в соціальній структурі населення України в другій половині XIV – першій половині XVI ст. Походження, джерела поповнення і час виникнення козацтва. Місце козаків у охороні південних рубежів Великого князівства Литовського від татар і турків.

Етнічні процеси в Україні в другій половині XIV – першій половині XVI ст. Розвиток української мови. Поширення назви “Україна”. Термін “Мала Русь”. Зростання впливу Польщі на Литву. Місце українських магнатів і шляхти в політичному житті. Наступ католицизму. Православна церква.

Розвиток культури України в другій половині XIV – першій половині XVI ст. Умови розвитку культури. Усна народна творчість. Початок книгодрукування в Україні. Освіта, писемність. Розвиток науки. Література. Літописання. Зародження театру. Музика. Архітектура і образотворче мистецтво. Риси життя і побуту українського народу. Становище православної церкви на землях Великого князівства Литовського та Королівства Польського. Відокремлення Московської митрополії від Київської та його наслідки. Церкви латинського обряду та посилення їхнього впливу.

НОВА ДОБА В ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Політичне та соціально-економічне становище українських земель у складі Речі Посполитої (друга половина XVI ст.)

Становище українських земель напередодні Люблінської унії. Укладення Люблінської унії (1569 р.), її основні положення та наслідки для України. Адміністративно-політичний устрій України у складі Речі Посполитої у другій половині XVI ст.

Соціально-економічний розвиток України у другій половині XVI ст. Сільськогосподарське виробництво. Зростання великого землеволодіння. Розширення фільваркового господарства. Категорії селян. Остаточне закріпачення селянства. III Литовський статут 1588 р. Захоплення польськими феодалами земель у Подніпров'ї та Брацлавщині. Посилення феодально-кріпосницького гноблення. Запровадження панщини. Колонізація Лівобережної України. Міста і магдебурзьке право. Ремесла і промисли. Поява підприємств мануфактурного типу. Торгівля.

Суспільно-політичне та релігійне життя на українських землях в другій половині XVI ст. Національне пробудження і формування національної свідомості українського народу. Реформаційні рухи в Україні. Братський рух і його значення в історії України. Криза православ'я. Берестейська церковна унія (1596 р.). Боротьба проти унії. Ліквідація православної ієрархії і боротьба за її відновлення.

Культура України другої половини XVI ст. умови національно-культурного відродження в Україні. Розвиток української мови. Пересопницьке Євангеліє. Освіта. Стан шкільної освіти в Україні. Юрій Дрогобич. Острозька академія. Братські школи. Єзуїтські колегії. Перші шкільні підручники. Початок книгодрукування в Україні. Швайпольд Фйоль. І.Федоров. розвиток науки. Література. Полемічні твори. Продовження традицій літописання. Зародження театру. Шкільна драма, вертеп. Усна народна творчість. Кобзарство. Музика. Архітектура і образотворче мистецтво. Містобудування.

Українське козацтво в XVI ст. Запорізька Січ

Життя і побут козаків в першій половині XVII ст. Виділення козацтва в окремий суспільний стан. Історичні передумови створення військової організації козацтва. Українська колонізація Причорноморських степів. Посилення турецько-татарських нападів на Україну та розгортання боротьби проти них.

Запорізька Січ. Зростання чисельності та впливу козацтва в країні в середині XVI ст. Поява перших січей. Дмитро Вишневецький та його діяльність. Формування суспільно-політичного устрою Запорозької Січі. Військове мистецтво козаків. Боротьба проти турецько-татарської агресії. Молдавські походи Івана Підкови. Самійло Кішка.

Запорізька Січ – державно-політичне утворення українського народу. Місце Запорожжя в міжнародній політиці тогочасної Європи. Козацькі ради. Козацька адміністрація. Старшина, заможні козаки і козацька голота (сірома). Господарство, побут і звичаї козаків в другій половині XVI ст. Духовний світ українського козацтва. Козацька символіка.

Реєстрове козацтво. Посилення соціального і національно-релігійного гніту в Україні. Урядова політика щодо козаків. Виникнення реєстрового козацтва. Організаційні засади реєстрового козацького війська та його роль у державотворчих процесах в Україні.

Наростання національно-визвольної боротьби. Передумови розгортання національно-визвольних рухів в Україні. Козацьке повстання під проводом К.Косинського (1591-1593 рр.) та козацька війна під керівництвом С.Наливайка (1594-1596 рр.). Перебіг, причини поразки і наслідки козацької війни.

Запорозька Січ, Кримське ханство і Туреччина у першій половині XVII століття

Воєнні походи запорожців на Кримське ханство і Туреччину. Активізація воєнних дій у 1600-1605 рр. Взяття Варни і штурми Кілії та Акермана (1606), перемоги над турецькими ескадрами (1606-1607). Захоплення Перекопу (1608). Здобуття Синопу (1614). Похід на Царгород (1615). Захоплення Кафи і Трапезунда (1616). Воєнні походи у 20-30-х роках.

Міждержавне зближення Запорозької Січі з Кримським ханством у 20-30-х роках: Військова допомога Січі хану Махмет-Гірею у 1624 р. Союзна договір з Кримським ханством у грудні 1624 р. Позиція Січі в акції Олександра Яхії. Три морські походи запорожців на Царгород у 1625 р. Розрив українсько-кримського союзу. Допомога запорожців Кримським ханам у боротьбі за владу в другій половині 20-х - першій половині 30-х років.

Національно-визвольна революція 1648 р. і створення нової Української держави

Підготовка до збройного виступу. Рушійні сили повстання. Б.Хмельницький, М.Кривоніс, Д.Нечай, Ф.Джеджалій, С.Мужиловський та інші.

Арешт Б. Хмельницького. Відхід керівників повстання на Січ.

Захоплення повсталими Базавлуцької Січі. Початок повстання. Обрання Б.Хмельницького гетьманом. Роль перекопського мурзи Тугай – Бея у встановленні союзницьких відносин з Кримським ханством.

Організація всенародного виступу проти польської шляхти.

Революційний вибух навесні 1648 р.: битви під Жовтими Водами (5-6 травня) і Корсунем (16 травня). Успіхи повстанців на Лівобережній та Правобережній Україні влітку 1648 р.

Розгром польської армії під Пилявцями (11-13 вересня). Облога козацько – селянською армією Львова і Замостя. Визвольний похід у Західну Україну й визволення етнічної української території.

Відступ революційної армії: причини і наслідки. Урочиста зустріч повстанської армії у Києві.

Створення нової Української держави. Революційні зміни в суспільстві. Нові органи влади і адміністративно-територіальний устрій. Республіканська форма управління. Судова система. Селянське і міщанське самоврядування. Створення національної армії.

Буржуазний характер соціально-економічних завоювань.

Державний устрій і соціально-економічний розвиток України в другій пол. XVII ст.

Стабілізація військово-адміністративного устрою Лівобережної України. Специфічні риси полково-сотенного устрою Слобідської України. Збереження самобутнього устрою Запорізької Січі у другій половині XVII ст. Судова система: генеральний, полковий, ратушний та магістратський суди. Наступ царизму на державний устрій Лівобережної України: створення Малоросійського приказу, зміцнення системи воєводського правління. Зміна адміністративно – політичного устрою західноукраїнських земель у складі іноземних держав. Причини, основні тенденції і напрямки міграції українського населення.

Російський уряд - опора відродження феодалного землеволодіння у Гетьманщині. Монополізація царем функцій верховного власника українських земель. Привласнення старшиною, шляхтою і духовенством земельних угідь. Еволюція феодалних форм землеволодіння. Поступове позбавлення селян права власності на землю.

Елементи буржуазних відносин у сільському господарстві, промисловості та торгівлі: дрібнотоварне виробництво, капіталістичні мануфактури, договірні відносини.

Еволюція соціальної структури населення. Формування козацької старшини. Українська шляхта: права, привілеї і місце в суспільстві. Наступ на права і привілеї козацтва. Еволюція соціальних груп селянства. Початок "повторного закріпачення". Боротьба міщанства за свої права. Українське духовенство.

Нові соціальні групи населення.

Підпорядкування Київської митрополії московському патріархату.

Народні рухи XVIII ст.

Повстання Палія. Початок гайдамацького руху.

Гайдамацькі виступи 50-х- поч..60 рр. XVIII ст. Коліївщина. Максим Залізняк. Іван Гонта. „Волинська тривога”.

Рух опришків. О.Довбуш

Політизація українського національного руху в першій половині XIX ст.

Опозиційність масонських лож. Створення і діяльність масонських лож в Одесі, Києві, Полтаві та інших містах.

Діяльність декабристів в Україні: причини виникнення декабристського руху. Діяльність декабристських організацій “Залізні персні”, “Союз порятунку”, “Союз благоденства”, “Південне товариство”, “Північне товариство”. Повстання в Петербурзі і в Україні.

Політичний гурток у Харкові й політизоване вільномумство в Ніжинській гімназії: декабристські ідеї в діяльності політичного гуртка харківської інтелігенції 1826-1827 рр. Поширення волелюбних ідей в Ніжинській гімназії.

Спроби об’єднання польського і українського визвольних рухів у 30-х роках: польський визвольний рух. Польське визвольне повстання 1830 р., його цілі і плани стосовно України. Повстанський рух на Поділлі в березні-травні 1831 р. Повстання на Волині у квітні-травні. Виступ у травні-червні польської шляхти на Житомирщині. Придушення повстання та його наслідки.

Кирило-Мефодіївське товариство: причини пожвавлення національного руху. Створення товариства і його склад. Зміст програмних документів “Статут” і “Книга буття українського народу” (“Закон божий”). Діяльність товариства та його розгром.

Українська культура першої половини XIX ст.

Етапи формування української національної свідомості. Становлення українознавства як науки. Причини відродження. Історична заслуга української інтелігенції у відновленні національної свідомості народу. Роль історичних, етнографічних, фольклорних та інших праць у пробудженні свідомості людей.

Формування наукових центрів в українознавстві: складання місцевих, регіональних і національного центру українознавства.

Популяризація минулого України в працях російських і україно- російських літераторів: О.Пушкіна, Ф.Глінки, К.Рилєєва, М.Гнідича, М.Гоголя та ін.

Реакційна політика російського та австрійського урядів в галузі освіти і культури. Освіта на Україні. Початкова і середня школа. Вища освіта.

Стан природничих і точних наук. Гуманітарні науки. Розвиток історичної думки. Д.Бантиш - Каменський. М.Маркевич.

Становлення нової української літератури. І.Котляревський. Т.Шевченко. М.Шашкевич. Я.Головацький. І.Вагилевич. О.Духнович.

Книговидавнича справа. Усна народна творчість. Кобзарі. Зародження професійного українського театру. Музика. Образотворче мистецтво. Живопис. Скульптура. Архітектура.

Традиційна побутова культура і звичаї.

Відміна кріпацтва та демократичні реформи другої половини XIX століття

Україна у Кримській війні 1853-1856 рр. Наслідки поразки росії у Кримській війні. Відміна кріпацтва: причини. Підготовка проведення реформи та боротьба різних політичних сил у її ході. Основні положення царського маніфесту від 19 лютого 1861 р. і “Загального положення”. Особливості реформи стосовно різних соціальних груп селянства.

Проведення реформи 1861 р. у життя: звільнення кріпаків і вплив реформи на становище удільних, державних та інших селян. Зміни в політико-правовому становищі селянства: залежність селянина від громади. Створення в 1861 р. волосного устрою, нерівноправність у ньому різних людей. Фізичні розправи над селянами. Обмеження в праці, сімейній самостійності. Буржуазні реформи 60-70-х років. Земська реформа 1864 р. Судова реформа 1864 р. Реформування освіти за “Положенням про народні школи” 1864 р. Реформа вищої школи 1868 р. Міська реформа 1870 р. Військова реформа 1874 р.

Процес становлення та консолідації української нації.

Територія, населена українцями, чисельність та етнічний склад населення України. Робітники, селянство та українська буржуазія в соціальній структурі народонаселення та економіці України. Роль української інтелігенції у піднесенні національної свідомості українського народу.

Поява узагальнюючих праць з історії, етнографії, фольклору України: М.Грушевського, П. Куліша, Я. Головацького, М. Драгоманова, П. Чубинського та інших.

Формування української літературної мови. Створення наукових мовознавчих праць та навчальних посібників з історії та граматики української мови: О. Потебні, П. Житецького, А. Кримського та інших. Класична українська художня література: П. Мирний, М. Коцюбинський, Л. Українка, І. Франко, І. Нечуй-Левицький та інші.

Роль економіки в процесі консолідації української нації.

Суспільно-політичний і національний рух в Наддніпрянській Україні у другій половині ХІХ ст.

Місце української громади Петербурга в загальногромадівському русі. Журнал “Основа”. Склад української громади Петербурга та її діяльність. Заснування і напрям роботи журналу “Основа”(1861–1862 рр.).

Перший етап громадського руху (рубіж 50-60-х – друга половина 60-х років): початок громадського руху. “Хлопомани”. Арешт братів Рильських, Чубинського та інших громадівців. Валуєвський циркуляр 1863 р. про переслідування української мови. Спад громадського руху.

Другий етап громадського руху (кінець 60-х – поч. 90-х років): відновлення і характер громадського руху. Участь громадівців у відкритті колегії Г.Галагана, створенні історичного товариства Нестора-літописця, відкритті Південно-західного відділу Російського географічного товариства та в інших громадсько-політичних акціях. Діяльність М. Драгоманова. Заборона українського слова Емським указом 1876 р. Переслідування громадівців.

Активізація студентського руху в 90-х роках: створення і діяльність “Братства тарасівців”. Діяльність українських студентських громад у другій половині 90-х років.

Опозиційна діяльність земств: опозиційна діяльність чернігівських земців до 1878 р. Земська опозиція у 80-х роках..

Народницький рух у 1871–1878 рр.: гуртки “чайківців”. “Ходіння у народ”. Діяльність “Землі і волі”. Діяльність “південних бунтарів” та “чигиринська змова” 1877 р. Перехід землевольців до політичного терору та масовий наступ на них.

Рух радикалів-демократів (народників) у 1879-1889 рр.: розпад організації “Земля і воля” на “Народну волю” і “Чорний переділ”. Діяльність народовольських організацій. Діяльність чорнопредільських організаційє Зв'язки громадівських і народницьких організацій: співпраця громадівців і народників Києва, Одеси, Єлисаветграда, Харкова та інших міст.

Західноукраїнські землі в ХІХ ст.

Територія, населення й адміністративний устрій західноукраїнських земель. Соціально-економічна політика Австрійської монархії. Стан економіки. Посилення соціального і національного гноблення народних мас. Селянських рух у Галичині і на Буковині. Виступи селян в Закарпатті. Національно-духовне піднесення на західноукраїнських землях: пробудження серед західноукраїнської інтелігенції інтересу до національної історії та мови. Діяльність І. Могильницького, Д. Зубрицького. “Руська трійця”.

Політизація західноукраїнського національно-визвольного руху під час революції 1848 р.: вимога 19 квітня львівських українців до австрійського цісаря. Створення 2 травня Руської ради, місцевих рад та їх завдання. Діяльність польської Ради Народової. Створення 23 квітня Руського собору та його завдання. Слов'янський з'їзд у Празі. Представництво українського населення у першому австрійському парламенті. Створення “Галицько-Руської матиці”. Перехід реакції у наступ проти революційних здобутків 1848 р. Селянський рух.

Еволюція державного устрою Австрійської імперії: скасування конституції 1849 р. Становище Галичини в складі Австрійської імперії до 60-х років. Становище Галичини згідно “Федеративної конституції” 1860 р. Державний устрій імперії за Конституцією 1867 р. та місце у ній Галичини.

Економічне становище Галичини, Буковини і Закарпаття: відміна панщини, зміни у землеволодінні, землеробстві й робочій силі. Становище на транспорті. Промислова відсталість Західної України.

Соціальні конфлікти: страйки друкарів Львова у 1870 р. і 1871 р. та робітників швейних майстерень. Страйк нафтовиків у 1884 р. та інші виступи. Селянські виступи. Віча – як форма боротьби селян за економічні і політичні права.

Трудова еміграція українців на американський континент: переселення українців у Бразилію, Аргентину, Уругвай, Венесуелу та інші країни Латинської Америки. Українські емігранти у США і Канаді. Чисельність і заняття переселенців у Америці.

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Україна в Першій світовій війні

Українське питання в міжнародних відносинах передвоєнного часу. Причини війни та її початок. Військові дії на території України 1914 – 1915 рр. Українські січові стрільці. Національно-визвольний рух у роки Першої світової війни. Повсякденне життя в умовах війни. Виникнення нових українських громадських організацій і партій та їх ставлення до війни. Антивоєнний рух українського населення. Згорання військових дій. Участь української делегації у міжнародних мирних переговорах. Брестський мир 9 лютого 1918 року.

Українська Центральна Рада.

Лютнева демократична революція 1917 р. Утворення Центральної Ради. Становище в Україні після повалення царизму. Піднесення громадського руху. Програми і цілі українських та загальноросійських політичних партій в Україні. Утворення представницьких органів Тимчасового уряду в Україні. Ради робітничих і солдатських депутатів. Утворення Центральної Ради, її соціальна база, програма. Відродження державності. Всеукраїнський національний конгрес. Вимога національно – територіальної автономії в складі федеративної Росії. Взаємовідносини Центральної Ради і Тимчасового уряду. I Універсал Центральної ради. Всеукраїнські з'їзди: селянські, військові, робітничі тощо. Утворення Генерального секретаріату. II Універсал Центральної Ради. Липнева криза Тимчасового уряду та утворення української автономії.

Поглиблення економічної кризи та погіршення становища населення влітку та восени 1917 року. Більшовицький переворот в Петрограді. Ставлення до більшовицького уряду політичних сил в Україні.

III Універсал Центральної Ради. Проголошення УНР. Підсумки виборів до Всеросійських Установчих зборів в Україні. Боротьба більшовиків за владу. Виникнення в Україні радянського уряду. Вторгнення більшовицьких військ в Україну. IV Універсал Центральної Ради. Прийняття Конституції УНР.

Участь представників Центральної Ради в мирних переговорах у Брест-Литовську. Підписання мирного договору з Німеччиною 9 лютого 1918 р. Міжнародні зв'язки УНР.

Українська Держава П. Скоропадського

Внутрішня політика, зовнішньополітичний курс, національно-культурна політика гетьманського уряду.

Державний переворот в Україні 29 квітня 1918 р. Відношення до перевороту українських політичних партій і громадських організацій. Українська держава П.Скоропадського. Організація державної влади “Грамота до всього українського народу” і “Закони про тимчасовий державний устрій України” гетьмана П.Скоропадського. Утворення гетьманського уряду (Рада Міністрів) та його склад. Внутрішня політика гетьманської влади.

Шляхи вирішення аграрного питання, робітниче питання, військове будівництво, національно-культурна політика урядів П.Скоропадського. Окупаційна німецька влада в Україні. Повстанський селянський рух 1918 року. Боротьба проти режиму П.Скоропадського. П.Скоропадський і опозиційні сили. Утворення УНДС.

Зовнішня політика уряду П.Скоропадського. Відносини з Німеччиною, Радянською Росією, країнами колишньої Російської імперії. Українська держава у системі міждержавних Європейських відносин.

Організація Директорії 13 листопада 1918 року. Військове повстання проти гетьманату та його повалення.

УНР в період в період Директорії та боротьби за українську державність

Перехід влади до Директорії . Перша декларація Директорії 26 грудня 1918 року. Відновлення Української Народної Республіки. Проголошення злуки УНР та ЗУНР. Організація уряду Директорії - Ради Міністрів. Органи державної влади в губерніях і повітах. Трудовий конгрес. Трудові ради.

Стан економіки. Земельна політика та земельне законодавство. Політика щодо робітників. Військові сили Директорії. Отаманщина. Директорія і українські політичні партії. Національна політика. Утворення української автономної православної церкви (УАПЦ).

Зовнішня політика Директорії. Директорія і Радянська Росія. Оголошення війни Радянській Росії 16 січня 1919 р. Директорія і Антанта. Встановлення дипломатичних відносин Директорії з країнами Європи. Наступ радянських військ проти військових сил Директорії. Утворення 4 січня 1919 рішенням Реввійськради РРФСР Українського фронту на чолі з В.Антоновим-Овсієнком. Наступ Українських повстанських дивізій на Київському та Харківському напрямках. Військові дії на Правобережній Україні.

Селянський повстанський рух як історичний феномен. Керівники повстанців Н.Махно, М.Григор'єв, Д.Терпило (Зелений).

Зайняття України військами Денікіна. Політика Денікіна. Боротьба проти окупації.

Поразка військ Директорії. Варшавський договір 1920 року.

Українська РСР в умовах утвердження тоталітарного ладу (1929-1938 рр.)

Суперечливість суспільно-політичного розвитку України. Посилення централізму, згортання демократії, підпорядкування Рад та громадських організацій диктатурі РКП(б). Формування командно-адміністративної системи та її основні риси. Створення бюрократичної владної піраміди на чолі із Й.Сталіним. Тоталітарний режим та його вплив на громадське життя. Масові політичні репресії: “Шахтинська справа”, “Справа СВУ” та ін. Розгром української автокефальної церкви. Репресії проти священнослужителів. Соціальна незахищеність людини. Розгром національної культури. Обмеження прав національних республік. Теоретичне обґрунтування та функції репресій. Конституція УРСР 1937 р. Проголошення в Конституції принципів соціалістичної демократії, прав і свобод громадян і зведення їх нанівець на практиці. Загальна характеристика побудованого в УРСР на кінець 1930 рр. суспільства.

Суцільна колективізація сільського господарства в Україні

Прийняття курсу на суцільну колективізацію сільського господарства. Стратегія і тактика проведення колективізації. Політика “ліквідації куркульства як класу” в Україні. Масовий тиск на селянство.

Дезорганізація і падіння сільськогосподарського виробництва. “Розселення” українського села та наслідки вилучення хліба у населення. Підпорядкування колгоспів командно адміністративній системі. Паспортна система в містах та закріплення селян за колгоспами. Руйнування селянського укладу життя. Голодомор 1932-33 рр. та його наслідки.

Західноукраїнські землі у міжвоєнний період (1920-1939 рр.)

Східна Галичина, Північна Буковина, Закарпаття в складі іноземних держав. Стан промисловості і сільського господарства. Соціально-економічна політика на українських землях. Масове безробіття. Національний гніт. Утиски української культури і мови. Еміграція українців до Америки, Канади та Австралії.

Національно-визвольний рух в західноукраїнських землях. Революційний виступ робітників м. Львова у квітні 1936 р.

Діяльність українських громадських організацій і політичних партій. (УНДО, “Українське робітничо-селянське соціалістичне об'єднання” – “Сельроб” та ін.).

Утворення ОУН (1929 р.). Греко-католицька церква на західноукраїнських землях. А.Шептицький.

Україна на початковому етапі Другої світової війни. Включення Західної України до складу УРСР

Політичний розвиток країни. Проголошення Сталіним побудови соціалізму в Радянському Союзі. Конституція СРСР 1936 року. Конституція УРСР 1937 року.

Промисловість та сільське господарство України в умовах підготовки країни до війни.

Вступ Червоної Армії до Східної Галичини. Народні збори Західної України 26-28 жовтня 1939 р. та їх наслідки. Рішення позачергової П'ятої сесії Верховної Ради СРСР та Постанова позачергової III сесії Верховної Ради УРСР (15. 11. 1939 р.) про возз'єднання Західної України з Радянською Україною.

Інкorporація до складу УРСР Північної Буковини та Бессарабії у 1940 році.

Початок соціально-економічних перетворень у західних областях УРСР. Створення нових громадських організацій. Перші кроки у здійсненні культурного будівництва. Репресії щодо української інтелігенції. Масові арешти, розстріли та депортація громадян.

Західноукраїнські землі у міжвоєнний період (1920-1939 рр.)

Східна Галичина, Північна Буковина, Закарпаття в складі іноземних держав. Стан промисловості і сільського господарства. Соціально-економічна політика на українських землях. Масове безробіття. Національний гніт. Утиски української культури і мови. Еміграція українців до Америки, Канади та Австралії.

Національно-визвольний рух в західноукраїнських землях. Революційний виступ робітників м. Львова у квітні 1936 р.

Діяльність українських громадських організацій і політичних партій. (УНДО, "Українське робітничо-селянське соціалістичне об'єднання" – "Сельроб" та ін.).

Утворення ОУН (1929 р.). Греко-католицька церква на західноукраїнських землях. А.Шептицький.

Україна на початковому етапі Другої світової війни. Включення Західної України до складу УРСР

Політичний розвиток країни. Проголошення Сталіним побудови соціалізму в Радянському Союзі. Конституція СРСР 1936 року. Конституція УРСР 1937 року.

Промисловість та сільське господарство України в умовах підготовки країни до війни.

Вступ Червоної Армії до Східної Галичини. Народні збори Західної України 26-28 жовтня 1939 р. та їх наслідки. Рішення позачергової П'ятої сесії Верховної Ради СРСР та Постанова позачергової III сесії Верховної Ради УРСР (15. 11. 1939 р.) про возз'єднання Західної України з Радянською Україною.

Інкorporація до складу УРСР Північної Буковини та Бессарабії у 1940 році.

Початок соціально-економічних перетворень у західних областях УРСР. Створення нових громадських організацій. Перші кроки у здійсненні культурного будівництва. Порухення сталінським керівництвом законності. Репресії щодо української інтелігенції. Масові арешти, розстріли та депортація місцевого населення.

Оборонні бої Південно-Західного та Південного фронтів 1941 р.. Оборона Києва та інших міст. Встановлення окупаційної влади в Україні. Суть окупаційного режиму. Боротьба з окупантами. Радянський підпільний та партизанський рух. "Рейкова війна" партизанів в тилу ворога. ОУН-УПА на теренах України.

Визволення Лівобережної України і Донбасу. Битва за Дніпро. Визволення Києва у 1943 р.

Україна у завершальний період війни. Розгортання боїв на Правобережжі взимку 1944 р. Корсунь-Шевченківська битва, визволення Одеси. Перемога в Криму. Визволення західних областей УРСР. Проблема втрат України у Другій світовій війні в сучасній історіографії.

Початок відбудови народного господарства у 1943 р. Відродження сільського господарства. Поновлення діяльності колгоспів та МТС. Розгортання колективізації у західних областях України. Відбудова промисловості.

УРСР в перше повоєнне десятиліття 1945 – 1955 рр.

Міжнародне становище України у повоєнний час. Завершення об'єднання українських земель у складі УРСР. Врегулювання територіальних питань між Україною і Польщею. Операція "Вісла" (1947 р.). Участь України в організації ООН. Створення і діяльність товариства культурних зв'язків із зарубіжними країнами.

Повоєнні п'ятирічки. Відбудова і реконструкція промисловості. Індустріалізація західних областей УРСР. Стан сільського господарства та заходи по його відбудові. Голод 1946-47 рр. Заходи по відновленню матеріально-технічної бази сільського господарства. Підсумки відбудови

сільського господарства.

Суперечливість суспільно-політичного життя в Україні. Зміцнення командно-адміністративної системи. М.Хрущов, Л.Каганович, Л.Мельников – провідники сталінського тоталітарного режиму в Україні.

Загострення політичної боротьби на західноукраїнських землях. ОУН-УПА і Радянська влада. Дії збройних формувань ОУН-УПА. Репресивні дії державних каральних органів. Депортація населення західних областей. Львівський церковний собор 1946 року. – ліквідація греко-католицької церкви.

Посилення репресій у другій половині 40-х – на початку 50-х років, ”жданівщина” в Україні. Постанови ЦК КП(б)У “Про перекручення і помилки у висвітленні історії української літератури в “Нарисі історії української літератури”, “Про політичні помилки і незадовільну роботу Інституту історії України Академії Наук України” та ін. Розгром генетики, нападки на кібернетику, кампанія проти “космополітизму”.

Смерть Сталіна. Перші спроби подолання культу особи.

Приєднання до України Криму у 1954 році.

УРСР в другій половині 50-х першій половині 60-х років

Українська РСР в міжнародних відносинах. Посилення співробітництва УРСР з країнами Південної і Південно-Східної Європи. Участь України в діяльності ООН та ін. міжнародних організацій.

Суспільно-політичне життя. XX з’їзд КПРС про культ особи Сталіна. Непослідовність і незавершеність процесів демократизації суспільних відносин. Збереження авторитарно-бюрократичної системи управління.

Спроби реформ М.Хрущова в промисловості і сільськогосподарському виробництві. Труднощі забезпечення населення УРСР продовольством.

Жовтневий пленум ЦК КПРС. Усунення від влади М.Хрущова. Прихід до влади Л.Брежнєва.

Зародження правозахисного руху. “Українська Робітничо-Селянська Спілка” та ін. дисидентські організації. Арешти дисидентів.

Необхідність прискорення науково-технічного прогресу та його гальмування тоталітарною системою. Ставка на екстенсивний шлях розвитку економіки. Невиправдано велике розширення видобувних галузей, енергетики, військово-промислового комплексу. Відставання галузей, що працювали на добробут народу. Виснаження природних ресурсів України. Початок екологічної кризи. Підсумки розвитку промисловості у 1956-1965 рр. Бюрократичні експерименти адміністративно-командної системи на селі. Заборона особистих підсобних господарств колгоспників. Неперспективні села в Україні. Втручання в виробничі плани колгоспів. Ліквідація МТС.

Підсумки розвитку сільського господарства УРСР у 1956-1965 рр.

Суперечливість і непослідовність розвитку культури. Активізація діяльності наукової та художньої інтелігенції. Поява “шестидесятників” та їх діяльність в Україні.

Соціально-економічне становище УРСР в другій половині 60-х – першій половині 80-х

Конфронтація з Заходом. УРСР в ООН, і міжнародному русі. Зовнішньоекономічні, науково-технічні та культурні зв'язки УРСР.

Наростання застійних явищ та негативних тенденцій розвитку економіки. Авторитарно-бюрократичні методи керівництва промисловістю і сільським господарством, наукою та культурою.

Лінія брежнєвського керівництва на реабілітацію Сталіна і сталінізму. Пропаганда теорій про “розвинутий соціалізм”, “нову історичну спільність – радянський народ”, вихваляння “радянського способу життя”.

Розробка і прийняття нової Конституції УРСР 1978 р. Декларативний характер Конституції. Національно-визвольний рух. Посилення ідеологічного тиску на життя українського суспільства. Активізація опозиційного руху в другій половині 1960-х на початку 70-х років. В.Чорновіл, Л.Костенко, В.Стус, ОюБердник, П.Григоренко, С.Хмара, Л.Луцяненко.

Економічний розвиток УРСР. П'ятирічні плани. Спроба проведення економічної реформи 1965-1967 рр. Необхідність переходу до інтенсивних, ефективних методів господарювання, масового впровадження досягнень науково-технічного прогресу, докорінних структурних змін в економіці. Невдача реформи господарчого механізму 1979 р.

Нерівномірність розташування виробничих потужностей та непропорційність розвитку промисловості. Подальша мілітаризація економіки. Екологічна ситуація. Зниження темпів приросту промислової продукції. Розпорошення і нераціональне використання капітальних вкладень. Погіршення показників у роботі промисловості: зменшення фондіввіддачі, падіння темпів росту продуктивності праці, погіршення якості продукції. Невиконання показників п'ятирічних планів.

Сільське господарство. Спроби вдосконалення організації виробництва, зміцнення матеріально-технічної бази сільського господарства. Створення міжколгоспних і агропромислових комплексів. Меліорація і хімізація сільського господарства та шкода від бездумного використання новітніх технологій виробництва.

Бюрократична система управління галуззю. Запустіння та розорення сіл. Провал у виконання Продовольчої програми в Україні.

Кризова ситуація в головних галузях народного господарства на середину 1980-х рр.

Соціальний розвиток. Зміна структури та чисельності населення УРСР. Зниження темпів приросту національного доходу. Зниження життєвого рівня населення.

Освіта, наука, культура. Суперечливість духовного життя суспільства. Вплив негативних факторів на розвиток культури. “Злиття націй” і гальмування розвитку національних мов і культур. Посилення русифікації в Україні.

Вища школа, середні навчальні заклади. Підготовка спеціалістів для народного господарства вищої і середньої кваліфікації.

Наука. Діяльність АН УРСР. Вузівська наука. Розвиток художньої літератури. Мистецтво в Українській РСР.

УРСР в роки “перебудови” (друга половина 80-х початок 90-х рр.)

Україна в міжнародних відносинах. Міжнародне економічне співробітництво. Розширення зв'язків УРСР із зарубіжними країнами та діаспорою. Участь України у міжнародних програмах, розв'язанні глобальних проблем сучасності.

Суспільне життя. Необхідність докорінної перебудови суспільства. М.Горбачов. Квітневий (1985 р.) Пленум ЦК КПРС. Проголошення курсу на перебудову та її основні напрямки. Обмеженість реформаційного курсу перебудови. Спроби реформ суспільної системи. Посилення суспільної активності населення в Україні. Критика тоталітаризму та викриття злочинів комуністичної системи. Мітинги і демонстрації.

Народження НРУ та його перетворення в опозиційну КПРС силу. Перші кроки становлення багатопартійності. Перші кроки в демократизації суспільного життя і утворення нових політичних партій та громадських об'єднань. Реформа виборчої системи. Вибори до Верховної Ради УРСР.

Кризовий стан економіки. Чорнобильська катастрофа 1986 року. Її причина та наслідки. Пошуки виходу з економічної кризи. Прийняття законів про власність, про землю, про

кооперацію, про індивідуальну трудову діяльність та ін. Закон “Про економічну самостійність Української РСР”. Перехід підприємств на госпрозрахунок і самофінансування. Нові форми організації трудової діяльності.

Стан сільського господарства. Курс на розвиток різних форм господарювання на селі. Загострення продовольчої проблеми.

Сфера побутового обслуговування населення. Товарна криза. Ріст цін та інфляція. Падіння життєвого рівня населення.

Стан розвитку освіти, науки та культури. Відсталість їх матеріального забезпечення та недостатній рівень розвитку. Стан шкільного навчання. Вища і середня школа. Галузева наука.

Література і мистецтво. Повернення в літературу “репресованих” творів.

Участь творчої інтелігенції в громадському житті.

Культурно-освітня діяльність. Радіо, телебачення, преса.

Поглиблення кризи тоталітарного суспільства в СРСР. Проголошення незалежної України 24 серпня 1991 року

Посилення суспільної напруги в суспільстві влітку 1991 р. Прийняття Декларації про державний суверенітет України. Курс національно-демократичних сил на утвердження державної та економічної незалежності республіки.

Спроба серпневого 1991 р. перевороту у Москві та його наслідки для України.

Надзвичайна сесія Верховної Ради України 24 серпня 1991 р. Схвалення Акту проголошення незалежності України та його історичне значення. Україна – незалежна держава.

Україна на шляху розбудови незалежної держави (90-ті роки ХХ –початок ХХІ століття)

Всеукраїнський референдум та вибори президента України 1 грудня 1991 року. Денонсація договору 1922 року про утворення СРСР. Угода про Співдружність незалежних держав (СНД) 1991 року. Затвердження державної символіки України.

Створення правової бази розвитку України як незалежної держави. Зміцнення державних кордонів. Формування збройних сил, СБУ, митної служби. Запровадження національної грошової одиниці гривни.

Прийняття Верховною Радою України нормативних актів щодо реформування економіки. Зниження темпів промислового і сільськогосподарського виробництва. Пошуки виходу з економічної кризи та сучасний стан економіки України.

Труднощі національно-культурного відродження, розвитку науки, освіти. Міжнаціональні відносини в Україні. Кримська автономія.

Багатопартійність в Україні. Головні політичні партії та політичні об'єднання, їх платформи, участь у виборах до Верховної Ради України.

Прийняття Конституції України 1996 р. Політична реформа в Україні.

Концепція зовнішньої політики України. Її входження у світове співтовариство. Програма “Партнерство заради миру”. Участь у програмах ООН. Участь у миротворчих операціях.

Загострення політичної ситуації в Україні восени 2001 – навесні 2002 року. Вибори Президента України 2004 року. В.Ющенко, В.Янукович, Ю.Тимошенко. Зростання громадської активності населення. Помаранчева «революція». Вибори до Верховної ради України 2007 року.

Соціально-економічне становище 2007 – 2010 рр. Президентські вибори 2010 року. Політика уряду президента В.Януковича 2010 – 2013 року.

Революція Гідності та війна на сході України

Євроінтеграційні процеси часів В. Януковича. Рішення Кабінету Міністрів України про призупинення процесу підготовки до підписання угоди про Асоціацію між Україною та Євросоюзом. Протестний рух активної молоді на Майдані Незалежності у Києві 21 – 30 листопада 2013 року. Силовий розгін мітингарів 30 листопада 2013 року, радикалізація суспільства. Сутички правоохоронців і протестувальників на вулицях Києва. Формування активу протестного Майдану, перші вимоги. Сутички революційного активу Майдану та спецпризначенців з „Беркута” на вулиці Грушевського у Києві. Початок революційного руху в містах України. Реакція на події у Києві на заході та на сході держави.

Реакція європейських держав, США та Російської Федерації на події, що відбувалися у Києві наприкінці 2013 – на початку 2014 року. Позиція лідерів Майдану та позиція офіційної влади: В. Януковича, М. Азарова, В. Рибака, С. Арбузова та інших.

Поява в ЗМІ терміну „революція гідності”. перші жертви революції – С. Нігоян, М. Жизневський, Р. Сенік та інші. масові розстріли протестувальників на вулицях Києва. Небесна сотня. Реакція влади на криваві події у Києві. Відсторонення В. Януковича від влади 22 лютого 2014 року, втеча перших осіб держави за межі України. Формування нових органів влади.

Початок сепаратистського руху на сході України та в Криму. Окупація та анексія Криму Російською Федерацією. реакція на подію з боку європейських держав та США, позиція ООН щодо анексії Криму Росією (Резолюція Генеральної Асамблеї ООН про підтримку територіальної цілісності України від 27 березня 2014 року).

Спроба реалізації проекту т.зв. „русской весны” на сході України, захоплення приміщень органів влади та силових структур проросійськими активістами, спроба штурмів військових частин. Початок Антитерористичної операції. Російська агресія на сході України, початок гібридної війни. Реакція ООН, європейської спільноти та США на події на сході України. Іловайський котел, події в районі Дебальцево, героїчна оборона Луганського та Донецького аеропортів, героїзм кіборгів. Патріотичний та волонтерський рух в Україні. Спроба розв’язати військовий конфлікт на території України за сприяння міжнародних посередників. Діяльність Мінської четвірки.

Внутрішньополітичне життя країни у 2014 – 2016 рр.. Президентські та парламентські вибори 2014 року. Формування уряду на чолі з А. Яценюком. Відновлення курсу на євроінтеграцію. Початок реформ в Україні: плани, очікувані результати, хід, труднощі. Початок декомунізації в Україні. Декомунізація народна та бачення декомунізації Українським інститутом національної пам’яті. Урядова криза березня-квітня 2016 року, формування уряду на чолі з В. Гройсманом.

Президентські вибори в Україні 2019 року. Перші кроки президентства В. Зеленського.

Розв’язання путінською росією гарячої фази війни в Україні 24 лютого 2022 року..

Оборонні бої та Харківська визвольна операція. Волонтерство 2022 р. Злочини «русского мира» в Україні. Утворення антипутінської коаліції. Військові дії 2023 року.

Критерії оцінювання відповідей вступників:

За відповідь на кожне питання екзаменаційного білета абітурієнт може отримати від 2 до 5 балів, які переводяться у 200-бальну систему за коефіцієнтом 40.

Підсумкова оцінка за вступний екзамен вираховується наступним чином: кількість отриманих балів за кожну відповідь множиться на 40, далі ці бали додаються, а отримана сума балів ділиться на 3, тобто на кількість питань у білеті.

Тобто підсумкова оцінка виставляється за формулою:

ПО = (кількість балів за екзаменаційне питання №1 додати – кількість балів за екзаменаційне питання №2 додати кількість балів за екзаменаційне питання №3) поділити на 3 і помножити на 40. – $ПО = (p1+p2+p3)/3*40$

ПО – підсумкова оцінка;

p1 – кількість балів за екзаменаційне питання №1;

p2 – кількість балів за екзаменаційне питання №2;

p3 – кількість балів за екзаменаційне питання №3;

40 – коефіцієнт множення;

3 – кількість питань у білеті.

Критерії оцінювання успішності абітурієнтів

Основними критеріями оцінювання є:

- розуміння абітурієнтами причинно-наслідкових зв’язків між різноманітними історичними явищами, уміння порівнювати, пояснювати, аналізувати, узагальнювати та критично оцінювати історичні джерела та факти;

- самостійність мислення;

- використання різноманітних джерел інформації, з розумінням їх особливостей, умінням їх характеризувати й оцінювати;
- чіткість і завершеність викладу матеріалу;
- наявність аргументованих висновків і власних оцінок;
- мовна та термінологічна грамотність.

5 балів абітурієнт отримує, якщо він:

- самостійно і критично оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки;
- всебічно і ґрунтовно аналізує історичну інформацію;
- досконало розуміє сутність історичних процесів;
- якісно знає історіографію проблеми, що розглядається;
- безпомилково встановлює послідовність подій та характеризує причинно-наслідкові зв'язки між ними;
- виявляє творчі здібності, вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати історичний матеріал,
- правильно використовує наукову термінологію;
- наводить достатню кількість прикладів;
- робить правильні висновки, добирає переконливі аргументи;
- в цілому відповідь студента є повною, завершеною, логічно обґрунтованою.

4 бали абітурієнт отримує, якщо він:

- самостійно оцінює факти, явища, вільно висловлює власні думки;
- вище середніх стандартів, з незначними помилками аналізує історичну інформацію;
- розуміє сутність історичних процесів;
- загалом володіє історіографією проблеми, що розглядається;

- встановлює послідовність подій та характеризує причинно-наслідкові зв'язки між ними, допускаючи незначні неточності;
- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати основні теоретичні й фактологічні положення (при цьому відповідь може бути не зовсім цілісною і послідовною, містить незначні фактологічні помилки);
- в цілому правильно використовує наукову термінологію;
- наводить в цілому достатню кількість прикладів;
- робить в цілому правильні висновки, наводячи достатні аргументи;
- відповідь студента переважно є повною, завершеною, логічно обґрунтованою.

3 бали абітурієнт отримує, якщо він:

- володіє навчальним матеріалом на базовому рівні;
- вміє репродуктивно відтворити незначну частину теоретичного й фактологічного матеріалу, наводячи окремі власні приклади;
- на рівні середніх стандартів, але із суттєвими помилками аналізує історичну інформацію, розуміє сутність історичних процесів;
- як правило, нездатний висвітлити історіографію проблеми, що розглядається;
- на посередньому рівні встановлює послідовність подій та характеризує причинно-наслідкові зв'язки між ними, допускаючи значні помилки;
- вміє на елементарному рівні аналізувати, робити узагальнення, порівняння, висновки;
- виявляє слабкі знання наукової термінології, допускає суттєві неточності у формулюваннях;
- відповідь студента в цілому є задовільною, зі значною кількістю недоліків.

2 бали абітурієнт отримує, якщо він:

- не володіє базовими знаннями вузівських курсів історії;
- нездатний елементарно розпізнавати і відтворювати історичні факти, явища, події;
- не володіє поняттєво-термінологічним апаратом історичних дисциплін;
- відповідь має уривчастий та безсистемний характер;
- нездатний встановити послідовність подій та охарактеризувати причинно-наслідкові зв'язки між ними;
- відповідь студента в цілому відзначається низьким рівнем компетентності, відсутня здатність викласти матеріал на елементарному рівні.

Оцінка за національною системою оцінювання визначається за наведеною нижче таблицею переведення балів:

Показ. успішності студента (в балах)	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за нац. шкалою
190 – 200	A	Відмінно
175 – 189	B	Добре
141 – 174	C	Добре
121 – 140	D	Задовільно
100 – 120	E	Задовільно

1 – 99	FX	Незадовільно
--------	----	--------------

Абітурієнт повинен мати:

- Ґрунтовні знання основних проблем світової та національної історії;
- Ґлибокі знання про концепції світової історії й розвитку історіографії;
- Здатність до ретроспективного аналізу існуючих наукових підходів, національного та міжнародного історичного процесу.
- Розуміння змісту, сенсу, основних цілей, соціальної значущості професії історик, прагненням до поліпшення цього розуміння через використання знань у своїй діяльності.

Вступники повинні вміти:

- аналізувати інформацію карти як джерела знань про геополітичні інтереси країн у конкретно-історичний період;
- аргументовано, на основі історичних фактів обстоювати власні погляди на ту чи іншу проблему, толерантно ставитися до протилежних думок, виявляти розбіжності в позиціях, критично ставитись до тенденційної інформації.
- визначати протиріччя в позиціях, інтересах, потребах соціальних груп і окремих осіб та їхньої ролі в історичному процесі;
- визначати роль людського фактора в історії, давати багатогранну характеристику історичних особистостей, розкривати внутрішні мотиви дій, складати політичні та історичні портрети;
- використовувати періодизацію як спосіб пізнання історичного процесу;
- працювати з усіма доступними джерелами знань, самостійно добувати історичну інформацію;
- критично аналізувати та оцінювати історичні джерела;
- орієнтуватися в науковій періодизації історії;
- оцінювати події та діяльність людей в історичному процесі з позиції загальнолюдських та національних цінностей;
- порівнювати, пояснювати, аналізувати, узагальнювати і критично оцінювати історичні факти та діяльність осіб, спираючись на здобуті знання, на основі альтернативних поглядів на проблеми;
- працювати з додатковою літературою та історичними джерелами.
- розглядати суспільні явища в розвитку і конкретно-історичних умовах;
- самостійно інтерпретувати зміст історичних джерел та історичні факти, явища, події;
- співставляти історичні події, явища з періодами (епохами),

3. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

ІСТОРИОГРАФІЯ ТА МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

- Астахов В.И. Курс лекций по русской историографии. - Ч. 1-2. - Харьков, 1959-1965.
- Блок М. Апология истории. - М., 1985.
- Бродель Ф. История и общественные науки. Историческая деятельность // Философия и методология истории. - М., 1977.
- Вебер М. Критические исследования в области наук о культуре; "Объективность" познания в области социальных наук и социальной политики. // Культурология. XX век: Антология. - М., 1995.
- Вико Д. Основание новой науки об общей природе наций. - К., 1994.
- Виноградов К. Б. Очерки английской историографии нового и новейшего времени. - Л., 1975.
- Гадамер Г. Х. Истина и метод. - М., 1988.
- Гарэн Э. Хроника итальянской философий XX в. - М., 1965.
- Гуревич А. Я. О двойной ответственности историка // Новая и новейшая история. - 1997. - № 5.
- Гуревич А. Я. Исторический синтез и школа "Анналов" - М., 1993.
- Гутнова Е.В. Историография истории средних веков. - М., 1985.
- Дементьев И. П. Американская историография гражданской войны в США (1861-1865). - М., 1963.
- Долин В. М. Историки Франции XIX-XX в. - М., 1981.
- Зашкільняк Л. Методологія історії від давнини до сучасності. - Львів, 2003.
- Зверева Г. И. Организация исторической науки в Великобритании в новое и новейшее время. - М., 1986.
- Зверева Г. И., Модель Г. А. Организация исторической науки в Великобритании // Организация исторической науки в странах западной Европы. Отв. ред. В. В. Согрин. - М., 1988.
- Иванов В. В. Методология исторической науки. - М., 1985.
- Историография античной истории. - М., 1980.
- Историография истории нового и новейшего времени стран Европы и Америки / Под ред. И. П. Дементьева. - М., 1990.
- Историография истории СССР: Эпоха социализма. - М., 1982.
- Историография истории южных и западных славян. - М., 1987.
- Историография нового времени стран Европы и Америки. - Т. 12. - 1967-1968.
- Историография новой и новейшей истории стран Европы и Америки. - М., 1977.
- Историография новой и новейшей истории стран Европы и Америки. - М., 1977.
- Историческая наука в России в 20 в. - М., 1997.
- Ковальченко И. Д. Методы исторического исследования. - М., 1987.
- Коломийцев В. Ф. Методология истории. - М., 2001.
- Косминский Е.А. Историография средних веков. - М., 1963.
- Кунина А. Е. США: методологические проблемы историографии, практика исследований. - М., 1988.
- Мельник Л. Г. Розвиток наукового пізнання історії. - Київ., 1983.
- Методологические поиски в современной исторической науке. // Новая и новейшая история. - 1996. - № 3, 4.
- Методологические поиски в современной исторической науке. // Новая и новейшая история. - 1996. - № 3, 4.
- Методология истории. - Минск, 1996.
- Национальные исторические организации в странах Западной Европы и США. Отв. ред. В. В. Согрин. - М., 1988.
- Немировский А. И. Рождение Клио: У истоков исторической мысли. - Воронеж, 1996.
- Проблемы методологии истории // Новая и новейшая история. - 1996. - № 6.
- Репина Л. П. "Новая историческая наука" и социальная история. - М., 1998.
- Сахаров А.М. Историография истории СССР: Дооктябрьский период. - М., 1978.
- Сборник материалов по истории исторической науки в СССР (конец XIX - начало XX вв.). - М., 1985.
- Сборник материалов по истории исторической науки в СССР (конец XVIII - первая треть XIX вв.). - М., 1990.
- Советская историография - М., 1996.
- Тойнбі А. Д. Дослідження історії. - Київ, 1995. - Ч. 1-2.
- Философия и методология истории - М., 1977.
- Черепний Л.В. Русская историография до XIX ст. - М., 1957.
- Шапиро А.Л. Историография с древнейших времен до 1917 г. - Л., 1993.
- Шапиро А.Л. Историография с древнейших времен по XVIII век: Курс лекций. - Л., 1982.
- Шапиро А.Л. Русская историография в период империализма. - Л., 1962.

ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ

- Бадж У. Египетская религия. Египетская магия / Пер. с англ. Москва, 1996.
- Берлев О. Д. Общественные отношения в Египте эпохи Среднего Царства. Москва, 1978.
- Брэстед Д. Г. История Древнего Египта с древнейших времен до персидского завоевания: В 2 т. Москва, 1915.
- Коростовцев М. А. Религия Древнего Египта. Москва, 1976.
- Культура. Древнего Египта. Москва, 1976.
- Лауэр Ж.-Ф. Загадки египетских пирамид / Пер. с фр. Москва, 1966.

- Липинская Я., Марциняк М. Мифология Древнего Египта / Пер. с пол. Москва, 1983.
- Лобановский Б. Мистецтво Стародавнього Єгипту. Київ, 1972.
- Матье М. Э. Искусство Древнего Египта. 2-е изд. Москва, 1970.
- Рак И. В. Мифы Древнего Египта. СПб., 1993, 1997.
- Савельева Т. Н. Аграрный строй Египта в период Древнего Царства. Москва, 1962.
- Савельева Т. Н. Как жили египтяне во времена строительства пирамид. Москва, 1971.
- Савельева Т. Н. Храмовые хозяйства Египта времен Древнего Царства (III–VIII династии). Москва, 1992.
- Стучевский И. А. Зависимое население Древнего Египта. Москва, 1966.
- Стучевский И. А. Колониальная политика Египта в эпоху XVIII династии (научно-популярный очерк). Москва, 1967.
- Стучевский И. А. Земледельцы государственного хозяйства Древнего Египта эпохи Рамессидов. Москва, 1982.
- Стучевский И. А. Рамсес II и Херихор. Из истории Древнего Египта эпохи Рамессидов. Москва, 1984.
- Стучевский И. А. Храмовая форма царского хозяйства Древнего Египта. Москва, 1962.
- Тураев Б. А. Древний Египет. Петроград, 1922.
- Эдакое А. В. Общество и государство Древнего Египта VII–IV вв. до н. э. Новосибирск, 1988.
- Антология даосской философии. Москва, 1994.
- Конфуций. Изречения. Изд. МГУ, 1994.
- Конфуций. Уроки мудрости. Москва; Харьков, 1998.
- Алимов И. А., Ермаков М. Е., Мартынов А. С. Срединное государство. Введение в традиционную культуру Китая. Москва, 1998.
- Бережина Э. И. Математика древнего Китая. Москва, 1980.
- Васильев Л. С. Культы, религии, традиции в Китае. Москва, 1970.
- Васильев Л. С. Проблемы генезиса Китайского государства. Москва, 1983.
- Васильев Л. С. Проблемы генезиса китайской цивилизации (Формирование основ материальной культуры и этноса). Москва, 1976.
- Искусство Китая. Москва, 1988.
- История китайской философии / Пер. с кит. Москва, 1989.
- История Китая. Изд. МГУ, 1998.
- История Китая с древнейших времен до наших дней. Москва, 1974.
- Малявин В. В. Конфуций. Москва, 1992.
- Переломов Л. С. Империя Цинь – первое централизованное государство в истории Китая. Москва, 1962.
- Переломов Л. С. Конфуцианство и легизм в политической истории Китая. Москва, 1981.
- Переломов Л. С. Конфуций: жизнь, учение, судьба. Москва, 1993.
- Переломов Л. С. Слово Конфуция. Москва, 1992.
- Семененко И. И. Афоризмы Конфуция. Москва, 1987.
- Смолин Г. Я. Источниковедение древней истории Китая. Ленинград, 1987.
- Сидихменов В. Я. Китай: страницы прошлого. 3-е изд. Москва, 1987.
- Всемирная история: В 24–х т. Т. 2. Бронзовый век / А.Н. Байдак. И.Е. Войнич. Н.М. Волчек и др. – Мн., 1999.
- Всемирная история: В 24–х т. Т. 3. Век железа / А.Н. Байдак. И.Е. Войнич. Н.М. Волчек и др. – Мн., 1999.
- Всемирная история: В 24–х т. Т. 4. Эллинистический период / А.Н. Байдак. И.Е. Войнич. Н.М. Волчек и др. – Мн., 1999.
- История древнего мира. Древняя Греция / А.Н. Байдак, И.Е. Войнич. Н.М. Волчек и др. – Минск. 1998.
- История древнего мира: В 3–х т. / Под ред. В.И. Дьяконова, В.Л. Нероновой, И.С. Свенцицкой. – М., 1982. – Т. I–III.
- История древнего мира: В 3–х т. 3–е изд. / Под ред. И.М. Дьяконова, В.Д. Нероновой, И.С. Свенцицкой. – М., 1989. – Т. I–III.
- История Древней Греции / Под ред. В.И. Авдиева и Н.Н. Пикуса. – М., 1962.
- История Древней Греции / Под ред. В.И. Кузишина. 2–е изд. – М., 1986. и
- История Древней Греции / Под ред. В.И. Кузишина. Изд. 3–е перераб и доп. – М., 2000.
- История Древней Греции / Под ред. В.И. Авдиева, А.Г. Бокшанина, Н.Н. Пикуса. 2–е изд. – М., 1972.
- История Древней Греции / Под ред. В.И. Кузишина. 2–е изд. – М., 1996.
- История Древней Греции / Сост. К.В. Паневин. – СПб., 1999.
- Історія стародавнього світу / За ред. В.М. Дьяконова і Сі. Ковальова (пер. з рос). – К., 1958.
- Історія стародавнього світу / За ред. Крушкол Ю.С. – К., 1976. – Ч. 2.
- Лурье С.Я. История Греции / Под ред. Э.Д. Фролова. – СПб., 1993. ^20. Практикум по истории древнего мира / Сост. Н.Д. Просина. И.С. Свенцицкая. – М., 1972.
- Сергеев В.С. История Древней Греции. 3–е изд. / Под ред. В.В. Струве и Д.П. Каллистова. – М., 1963.
- Античная Греция: В 2-х т. / Под ред. Е.С. Голубцовой, Л.П. Маринович, А.И. Павловской, Э.Л. Фролова. – М., 1983. – Т. I–II.
- Ковалев С.И. История древнего Рима. – Л., 1998.
- Ковалев С.И. Штаерман Е.М. Очерки истории Древнего Рима. – М., 1959.
- Маликин Н.А. История древнего Рима. – М., 1956.
- История древнего Рима / Под ред. В.И. Кузишина. – М., 1996.

Античная литература. – М., 1973.
 Античная цивилизация / Под ред. В.Д.Блаватского. – М., 1973.
 Античное искусство. – К., 1977.
 Асмус В.Ф. Античная философия. – М., 1976.
 Бокщанин А.Г. Источниковедение древнего Рима. – М., 1981.
 Бравич В.М. Плетнева Г.С. Зрелища древнего мира. – Л., 1971.
 Винничук Л. Люди, нравы и обычаи Древней Греции и Рима. – М., 1988.
 Вошинина А.И. Античное искусство. Исторический очерк. – М., 1962.
 Герцман Е.В. Музыка Древней Греции и Рима. – СПб, 1995.
 История Европы: В 8-и. – Т.1. Древняя Европа. – М., 1988.
 Древний Рим. История. Быт. Культура. – М., 1997.
 История политических и правовых учений. Древний мир. – М., 1985.
 Историки Рима. Сборник переводов. – М., 1970.
 Лісовий І.А. Античний світ у термінах, іменах, назвах. – Львів., 1988.
 Лосев А.Ф. Мифология греков и римлян. – М., 1996.
 Полянский Ф.Я. Экономическая мысль Древнего Рима. – М., 1978.
 Сергеенко М.Е. Простые люди древней Италии. – М., Л., 1964.
 Утченко С.Л. Политические учения Древнего Рима. – М., 1977.
 Ярхо В.Н. Полонская К.П. Античная лирика. – М., 1967.

ІСТОРІЯ СЕРЕДНІХ ВІКІВ

Аверинцев С.С. Поэтика ранневизантийской литературы. – М., 1977.
 Ардашев П.И. Абсолютная монархия на Западе. – СПб., 1902.
 Арабская средневековая культура и литература / Сборник статей зарубежных ученых. – М., 1978.
 Ауров О.В. Образ жизни кастильского рыцаря // Вопросы истории. – 2003. - №8.
 Афанасьев Ю.Н. Историзм против эклектики. Французская историческая школа «Анналов» в современной буржуазной историографии. – М., 1980.
 Барг М.А. Проблемы социальной истории в освещении современной западной медиэвистики. – М., 1973.
 Барг М.А. Эпохи и идеи. Становление историзма. – М., 1987.
 Бицилли П.М. Элементы средневековой культуры. – СПб., 1995.
 Блок М. Апология истории или ремесло историка. – М., 1986.
 Блок М. Короли-чудотворцы. – М., 1997.
 Блок М. Характерные черты французской аграрной истории. – М., 1957
 Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм (XV-XVII ст.). – К.,1995-1998. – Т. 1-3.
 Вайнштейн О.Л. Западноевропейская средневековая историография. – М., Л., – 1967.
 Васильев Л.С. История религий Востока – Л.,1983.
 Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма // Вебер М. Избранные произведения. – М., 1990.
 Вейс Г. История цивилизации: Архитектура. Вооружение. Одежда. Утварь. – М.,1998. – Т.2.
 Виргинский В.С. Очерки истории развития науки и техники XV-XIX вв. – М., 1983.
 Гайденок В.П., Смирнов Г.А. Западноевропейская наука в средние века. – М.,1989.
 Гарен З. Проблемы итальянского Возрождения. – М., 1986.
 Городская жизнь в средневековой Европе. – М., 1987.
 Городская культура. Средневековье и начало нового времени. – Л., 1986.
 Грюнебаум Г.З. Классический ислам. – М., 1988.
 Грюнебаум Г.З. Основные черты арабо-мусульманской культуры. – М., 1981.
 Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры – М., 1984.
 Гуревич А.Я. Культура и общество средневековой Европы глазами современников. – М., 1989.
 Гуревич А.Я. Проблемы генезиса феодализма в Западной Европе. – М., 1970.
 Гуревич А.Я. Средневековый мир: культура безмолвствующего большинства. – М., 1990.
 Гутнова Е.В. Историография истории средних веков. – М., 1985.
 Даркевич В.П. Народная культура средневековья. – М., 1988.
 Дживелегов А.К. Средневековые города в Западной Европе. – СПб., 1903.
 Добиаш-Рождественская О.А. Культура западноевропейского средневековья. – СПб.–М., 1989.
 Дрепер Д.В. История умственного развития Европы. – СПб., 1866. – Т.2.
 Дюби Ж. Европа в средние века. – Смоленск, 1994.
 Єфіменко В.В. Культура Відродження // Історія світової культури. –К., 1994.
 Єфіменко В.В. Культура середньовіччя // Історія світової культури. – К., 1994.
 История востока / Под. ред. Р.Б. Рыбакова. – М., 1999. – Т. 2.
 История западных и южных славян (3 древних часов до XX ст.): Навчальний посібник. – К., 2001.
 История крестьянства в Европе. – Т.1. – М., 1985.
 История средних веков /Под. ред. С.П. Карпова. – М., 2000. – Т. 1-2
 История средних веков /Под. ред. Н.Ф. Колесниченко. – М., 1986
 История средних веков /Под. ред. С.Д. Сказкина. – М., 1977. – Т. 1-2

История средних веков /Под. ред. З.В. Удальцовой. – М., 1990. – Т. 1-2

НОВА ІСТОРІЯ КРАЇН ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ

- Ададуров В. Історія Франції. Королівська держава та створення нації (від початків до кінця XVIII століття). Серія “Історія країн світу” Львів, 2002.
- Альперович М., Слезкин Л. История Латинской Америки (с древнейших времен до начала XX в.). – М., 1991.
- Американские президенты / Под ред. Ю. Хайдекинга. – М., 1997.
- Английская буржуазная революция XVII века. – М., 1954. – Т. 1 – 2.
- Аптекер Г. Американская революция. 1763–1815. – М., 1962.
- Барг М. Великая Английская революция в портретах ее деятелей. – М., 1991.
- Барг М. Кромвель и его время. – М., 1970.
- Барг М. Народные низы в английской революции XVII в. Движение и идеология истинных левеллеров. – М., 1967.
- Барг М., Черняк Е. Великие социальные революции нового времени в межформационном переходе от феодализма к капитализму. – М., 1969.
- Беляева Г., Ливанцев Е. История государства и права зарубежных стран. – Ленинград, 1997.
- Бобилева С. Історія Німеччини з давніх часів до 1945 року. – Дніпропетровськ, 2003.
- Вейдер Б. Блистательный Бонапарт. – М., 1992.
- Вейт В. Религия и церковь в Англии. – М., 1976.
- Великобритания: политика, экономика, история. – СПб., 1995.
- Винокурова М. Английское крестьянство в канун буржуазной революции середины XVII в. – М., 1992.
- Війна за незалежність північноамериканських колоній Англії та утворення США: Конспект лекцій / Укл. О. І. Сич. – Чернівці, 2003.
- Война за независимость и образование США. – М., 1976.
- Всемирная военная история в поучительных и занимательных примерах / Авт.- сост. Н. Ф. Ковалевский. – М., 2000.
- Всемирная история. – В 24 т. – Т. 7. – М., 1983.
- Всемирная история: В 24 т. – Т.18. – Минск, 1997.
- Всесвітня історія : Навчальний посібник / Сергій Голованов; За ред. Ю. М. Алексеева. - К. : Каравела, 2005, 2007. - 271 с. - Бібліогр.: с. 268-271. - ISBN 966-8019-53-9
- Германская история в новое и новейшее время. – М., 1976.
- Гизо Ф. Английская революция. – Ростов-на-Дону, 1996. – Т. 1 – 2.
- Дебидур А. Дипломатическая история Европы. – Ростов-на-Дону, 1995. – Т. 1 – 2.
- Егоров С. Конституционализм в США. – М., 1994.
- Ерусалимский А. Бисмарк. Дипломатия и милитаризм. – М., 1968.
- Загальна історія держави і права зарубіжних країн : Навчальний посібник / Володимир Макарчук, - 5-те вид., доп. - К. : Атіка, 2006. - 679,[1] с. - Бібліогр. в кінці тем. - ISBN 966-326-142-0
- Загальна історія держави і права зарубіжних країн : навчальний посібник / Володимир Макарчук. - Вид. 6-те, доп. - К. : Атіка, 2007. - 624,[1] с. - Бібліогр. в кінці тем. - ISBN 978-966-326-267-3.
- Исдейл Ч. Наполеоновские войны. – М., 1997.
- История внешней политики и дипломатии США. 1775 – 1877гг. – М., 1994.
- История Германии : учебное пособие : в 3 тт. / Под общ. ред. Б. Бонвеча, Ю. В. Галактионова. — М.: КДУ, 2008. — Т. 2: От создания Германской империи до начала XXI века / А. М. Бетмакаев, Т. А. Бяликова, Ю. В. Галактионов, [и др.]; отв. ред. Ю. В. Галактионов; сост. науч.-справ, аппарата А. А. Мить. — 672 с: ил.
- История Германии: Учебное пособие : в 3 тт. / Под общ. ред. Б. Бонвеча, Ю. В. Галактионова. — М.: КДУ, 2008. — Т. 1: С древнейших времен до создания Германской империи / Л. П. Белковец, С. А. Васютин, Е. П. Глушанин и др.; отв. ред. С. А. Васютин и Е. П. Глушанин; сост. науч.-справ, аппарата А. А. Мить. — 544 с : ил.
- История Европы: В 8 т. – Т.4. – М., 2000.
- История Италии. Под ред. Мизиано К.: В 3 т. – Т.1. – М., 1970.
- История Латинской Америки. Доколумбовая эпоха – 70-е годы XIX века. – М., 1991.
- История США / Под ред. Г. Севастьянова: В 4 т. – Т. 1. – М., 1985.
- История Франции / Отв. ред. Манфред А.: В 3 т. – Т. 1. – М., 1973.
- Історія Сполучених Штатів Америки: Інформаційне агентство Сполучених Штатів, 2001.
- Карлейль Т. Французская революция. История. – М., 1991.
- Каррі Девід Конституція США. – К., 1993.
- Коваленский В. Билль о правах в конституционной истории США. – М., 1983.
- Ковальская М. Движение карбонариев в Италии 1808–1821 гг. – М., 1971.
- Кожокин Е. Государство и народ. От Фронды до Великой Французской революции. – М., 1988.
- Кондратьев С. В. Революция XVII века в Англии. М.: Издательский центр «Академия», 2010. – 192 с.
- Конституции зарубежных государств. – М., 1997.
- Конституция и законодательные акты буржуазных государств XVII–XIX вв. – М., 1957.
- Крип'якевич І. Всесвітня історія. – В 3 т. – Т. 2 – 3. – К., 1993.

- Лабутина Т. Политическая борьба в Англии в эпоху Реставрации Стюартов. 1660–1681. – М., 1982.
 Малов В. Кольбер: абсолютистская бюрократия и французское общество. – М., 1991.
 Манфред А. Великая французская революция. – М., 1983.
 Очерки новой и новейшей истории США: В 2 т. – Т. 1. – М., 1960.
 Петряев К. Курс лекций по истории Германии, Франции, Англии и США: В 2 ч. – Ч. 1. – М., 1960.
 Политическая мысль средневековья и эпохи Возрождения. – М., 1993.
 Пономарев М., Смирнова С. Новая и новейшая история стран Европы и Америки: Практическое пособие: В 3 ч. – М., 2000. – Ч. 1 – 2.
 Ревуненков В. Очерки по истории Великой французской революции. – Л., 1997.
 Савин А. Лекции по истории Английской революции. – М., 2000.
 Согрин В. История США. – М., 2003.

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ КРАЇН ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ

- Вторая мировая война. Актуальные проблемы. – М., 1995.
 Газін В.П., Копилов С. А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1918-1945: Підручник для студентів вищих навчальних закладів. – 2-е вид., доп., перероб. - К., 2003.
 Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945-2000 рр.: Навч. посібник для студентів гуманітарних спеціальностей. – Кам'янець-Подільський, 2000.
 Гобсбаум Е. Вік екстремізму: Коротка історія ХХ століття (1914-1991) / Пер. з англ. – К., 2001.
 Горохов В.Н. История международных отношений, 1918 – 1939: Курс лекций. – М., 2004.
 Дейвіс Н. Європа. Історія / Пер. З англ. – К., 2000.
 Дербишайр Д.Д., Дербишайр Я. Политические системы мира: В 2 т. – М., 2004.
 Джонсон П. Современность: Мир с двадцатых по девяностые годы: В 2 кн.-М., 1995.
 Дынкин А. А. Новый этап НТР. – М., 1991.
 Дюррозель Ж.-Б. Історія дипломатії від 1919 року до наших днів / Пер. з франц. – К., 1995
 Европа между миром и войной 1918 – 1939. М., 1992.
 Западноевропейские страны: Особенности социально-экономических моделей/ Отв. ред. В.П. Гутник. – М., 2002.
 История мировой экономики. Хозяйственные реформы 1920 – 1990-х гг. / Под ред. А.Н. Марковой. – М., 1995.
 История мировой экономики. Хозяйственные реформы 1920-1990-х гг. / Под ред. А.Н. Марковой. – М., 1995.
 История новейшего времени стран Европы и Америки: 1918-1945 гг.: Учебник для студ. вузов по спец. "История" / Под ред. Е.Ф. Язькова.. – М., 1989.
 История новейшего времени стран Европы и Америки: 1945-2000 гг.: Учебник для студентов студ. вузов по спец. "История" / Под ред. Е.Ф. Язькова. – М., 2003.
 История стран Центральной и Юго-Восточной Европы ХХ века: Учеб. пособие / Под ред. А.В. Фадеева. – М., 1997.
 История стран Центральной и Юго-Восточной Европы ХХ века: Учеб. пособие / Под ред. А.В. Фадеева. - М., 1997.
 Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки (1918 – 1945): Навчальний посібник. – К., 2001.
 Іваницька О.П. Новітня історія країн Європи та Америки (1945-2002): Навчальний посібник для вищих навчальних закладів. – Вінниця, 2003.
 Карпушина С., Карпушин В. История мировой культуры: Учебник для вузов. – М., 1998.
 Мировое политическое развитие: век ХХ. – М., 1995.
 Мицик Л.М. Новітня історія зарубіжних країн: Курс лекцій. – Ніжин, 2001.
 Міжнародні відносини та зовнішня політика (1945-1970 рр.): Підручник. – К., 2003.
 Міжнародні відносини та зовнішня політика (1980-2000 рр.): Підручник. – К., 2001.
 Наринский М.М. История международных отношений, 1945–1975: Учебное пособие. – М., 2004.
 Новейшая история стран Европы и Америки. ХХ век: Учебник для студ. вузов: В 3-ч. / Под ред. А.М. Родригеса и М.В. Пономарева. – М., 2001.
 Новітня історія країн Західної Європи та Північної Америки (1918-1956). Навчальний посібник. – Львів, 2005.
 Нольте Э. Европейская гражданская война (1917-1945). Национал-социализм и большевизм. – М., 2003.
 Политика и власть в Западной Европе ХХ века. - М., 2000.
 Политическая культура: теория и национальные модели. – М., 1994.
 Политические сдвиги в странах Запада: конец 70-х - 80-е гг. – М., 1989.
 Пономарёв М.В., Смирнова С.Ю. Новая и новейшая история стран Европы и Америки: Практическое пособие. Учебное пособие для студ. вузов: В 3 ч. – М., 2000.
 Согрин В.В. История США. Учебное пособие. – СПб.: Питер, 2003. – 192 с. (Серия «Учебное пособие»)
 Строганов А.И. Новейшая история стран Латинской Америки: Учебное пособие. – М., 1995.
 Тоталитаризм в Европе ХХ века. Из истории идеологий, движений, режимов и их преодоления. – М., 1996.
 Тоталитаризм в Европе ХХ века. Из истории идеологий, движений, режимов и их преодоления. – М., 1996.
 Троян С.С., Постолюкський Р.М., Федорак В.Ф. Світ на зламі епох: історія кінця ХІХ – середини ХХ ст.: навчальний посібник. – К., 2000. – 240 с.
 Универсальные ценности и цивилизационная специфика Латинской Америки. – М., 1995.
 Хелд Д. и др. Глобальные трансформации: Политика, экономика, культура. – М., 2004.

- XX век: основные проблемы и тенденции развития международных отношений. – М., 1992.
 Цветков Г. Міжнародні відносини й зовнішня політика в 1917 – 1945 рр. – К., 1997.
 Широков Г.К. Парадоксы эволюции капитализма (Запад и Восток). – М., 1998.
 Шумпетер Й.А. Капіталізм, соціалізм і демократія / Пер. з англ. – К., 1995.
 Экономическая история зарубежных стран / Под ред. В. И. Голубовича. – М., 1996.
 Язьков Е.Ф. История стран Европы и Америки в новейшее время (1918-1945 гг): Курс лекций. Учеб. пособие для студ. вузов по спец. "История". – 2-е изд. – М., 2001.

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ КРАЇН АЗІЇ ТА АФРИКИ

- Васильев Л.С. История Востока. – Т.2. – М., 1998.
 Владимиров П.П. Особый район Китая. 1942 – 1945 гг. – М., 1973.
 Гусаров В. Ближневосточное урегулирование / Восток. – 1998. – № 2.
 Дельосин Л.П. Политическая реформа и проблема демократии в Китае. – М., 1993.
 История Китая. – М., 1998.
 История Японии (1868 – 1998). – М., 1998. – Т.2.
 Киёси Инодэ и др. История современной Японии. – М., 1955.
 Киселёв В.И. Палестинская проблема в международных отношениях: региональный аспект. – М., 1988.
 Китай. Век новой экономики. // АиАС. – 2003. – № 4. – С.2 – 20.
 Китай: история в лицах и событиях. – М., 1991.
 Козицкий А.М. Новітня історія Азії та Африки. – Львів, 2004.
 Федорченко А. Ближний Восток. Палестинско-израильские соглашения // АиАС. – 1994. – № 4.
 Шафик Дауб. Ближний Восток. Новый этап мирного урегулирования конфликта // АиАС. – 1993. – № 12.
 Япония в сравнительных социокультурных исследованиях. – Ч. 2. – М., 1990.
 Япония: культура и общество в эпоху НТР. – М., 1985.
 Япония: смена модели экономического роста. – М., 1990.
 Япония: Справочник. – М., 1992.
 Японская экономика в преддверии XXI века. – М., 1991.
 Японский феномен. – М., 1996.

ІСТОРІЯ СЛОВ'ЯНСЬКИХ НАРОДІВ

- Анисимов Е.В. Пётр Первый: благо или зло для России? – СПб., 2017.
 Анисимов Е.В. Императорская Россия. – СПб., 2011.
 Ахиезер А., Клямкин И., Яковенко И. История России: конец или новое начало? / 3-е изд., испр. и доп. М, 2013.
 Баран В.Д., Козак Д.Н., Терпиловський Р.В. Походження слов'ян. – К., 1991.
 Білінський В.Б. Москва ординська. У трьох книгах. К., 2011, 2012.
 Богданов А.П. Несостоявшийся император Федор Алексеевич. – М., 2009.
 Боханов А.Н., Горинов М.М. История России с древнейших времен до конца XVII века. – Книга 1. – М., 2001.
 Боханов А.Н., Горинов М.М. История России с начала XVIII до конца XIX века. – Книга 2. – М., 2001.
 Бычков А.А. Московия – легенды и мифы. Новый взгляд на историю государства. – М., 2005.
 Верг Н. История советского государства. 1990 – 1991. - М., 2002.
 Вітенко М. Історія Росії. Від найдавніших часів до наших днів : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Івано-Франківськ: Прикарпатський нац. Ун-т імені Василя Стефаника, 2013.
 Горинов М.М., Данилов А.А., Дмитренко В.П. История России. В 3-х частях. Часть III. XX век: выбор моделей и общественного развития. - М., 1994.
 Горский А.А. Москва и Орда. – М., 2003.
 Грачева В.П. Балканские владения Османской империи на рубеже XVIII-XIX вв. – М., 1990.
 Гражданская война в России: перекресток мнений. - М., 1994.
 Гуса В. История Чехословакии. – М., 1981.
 Дворнік Ф. Слов'яни в європейській історії та цивілізації. – К., 2000.
 Драма российской истории: большевики и революция. - М., 2002.
 Другая война: 1939 - 1945. - М., 1996.
 Єлавіч Б. Історія Балкан. – Т. 1. XVIII і XIX століття. – К., 2003.
 Еременко М.А. Дворцовые перевороты. – М., 2007.
 Зашкільняк Л.О., Крикун М.Г. Історія Польщі. Від найдавніших часів до наших днів. – Львів, 2002.
 Зимин А.А. Образование Великоорусского государства. – М., 1998.
 Зінченко А.Л. Історія дипломатії: від давнини до початку нового часу. – Вінниця, 2002.
 История Болгарии. – В 2-х томах. – М., 1954. – Т. 1.
 История Османского государства, общества и цивилизации. – Т.1. – М., 2006.
 История Отечества: Учебник для вузов / Под. Ред. Акад. Г.Б. Поляка. – М., 2002.
 Історія Росії (з найдавніших часів до кінця XVIII ст.): навч. посіб. /автор-уклад. В.М. Мордвінцев. – К., 2013.
 История России. С древнейших времен до начала XXI в. / А.Н. Сахаров, Л.Е. Морозова, М.А. Рахматуллин и

др.; под ред. А.Н. Сахарова. – М., 2007.

История России и Украины (с древнейших времен до конца XVIII в.): пособие / О.А. Яновский и др.; под науч. ред. О. А. Яновского. – Минск : БГУ, 2012.

История южных и западных славян. Средние века и Новое время / Под ред. Г. Матвеева. – М., 2001. – Т. 1.

Історія західних і південних слов'ян (з давніх часів до ХХ ст.): Курс лекцій. / В. Яровий та ін. – К., 2001.

Історія південних і західних слов'ян.: Підручник для історичних факультетів вузів. / О.С. Бейліс та ін. – К., 1987.

Каменский А.Б. От Петра I до Павла I: Реформы России XVIII. Опыт целостного анализа. – М., 2001.

Ключевский В.О. Сочинения в 9-ти томах. – Т. III – IV. – М., 1988.

Крадин Н.Н., Скрынникова Т.Д. Империя Чингисхана. – М., 2006.

Кріль М.М. Слов'янські народи Австрійської монархії: освітні та наукові взаємини з українцями 1772 – 1867. – Львів, 1999.

Кром М. Рождение государства Московская Русь XV – XVI. – М., 2018.

Курукин И. Анна Иоанновна. – М., 2014.

Литаврин Г.Г. Болгария и Византия в XI – XII вв. – М., 1980.

Лызлов А.И. Скифская история. – М., 1990.

Любавский М.К. История западных славян. – М., 1918.

Марченко О.М. Історія слов'янських народів. Частина перша. Історія Русі, Московської держави, Російської імперії до кінця XVIII ст. – Курс лекцій: Навч. посібник. Друге видання. - Кіровоград, 2014. .

Марченко О.М. Історія слов'янських народів. Частина друга. Історія південних і західних слов'ян від епохи середньовіччя до кінця XVIII ст. – Курс лекцій для: Навч. посібник. – Кіровоград, 2014.

Нариси історії Росії: пер. з рос. /Б.В. Ананьїч, І.Л. Андрєєв, Є.В. Анісімов та ін.; За заг. ред. О.О. Чубар'яна. – К., 2007.

Оболенский Г.Л. Император Павел I. – М., 2001.

Орлов А.С. Георгиев В.А. Георгиева Н.С., Сивохина Т.А. История России: Учебник. - М., 2003.

Орлов А.С. Георгиев В.А. Георгиева Н.С., Сивохина Т.А. История России: Хрестоматия. - М., 2004.

Османская империя и страны Центральной, Восточной и Юго-Восточной Европы в XV – XVI вв. / Отв. ред. И.Б. Греков – М., 1984.

Османская империя и страны Центральной, Восточной и Юго-Восточной Европы в XVII в. / Отв. ред.

Г.Г. Литаврин. – М., 1998. – Ч. 1.

Османская империя: государственная власть и социально-политическая структура. – М., 1990.

Павленко Н.И. Петр Великий. – М., 1990.

Пайпс Р. Русская революция. – Ч. 2 – М., 1994.

Писарькова Л.Ф. Государственное управление России с конца XVII до конца XVIII века. Эволюция бюрократической системы. – М., 2007.

Раннефеодальные государства на Балканах, VI – XII вв. / Отв. ред. Г.Г. Литаврин. – М., 1985.

Российская империя: от истоков до начала XIX века. Очерки социально-политической и экономической истории /ИРИ РАН. – М., 2011.

Россия XX век. Советское общество. - М., 1997.

Скрынников Р.Г. Иван III. – М., 2006.

Скрынников Р.Г. Иван Грозный. – М., 2008.

Соловьев С.М. История России с древнейших времен. В 15-т книгах. - М 1959-60.

Толочко П.П. Древняя Русь: Очерки социально-политической истории. – К., 1997.

Цольнер Е. Історія Австрії. – Львів, 2001.

ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Базова

Багацький В. В., Кормич Л. І. Історія України: підручник / В. В. Багацький, Л. І. Кормич. – Вид. третє, доп. і переробл. – К. : Алерта, 2010.

Баран В., Войтович Л., Грицак Я. Й., Зайцев О., Зайцев Ю. Д. Історія України: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / Юрій Сливка (відп.ред.). – 4-е вид. – Л. : Світ, 2003.

Бойко О. Д. Історія України : навч. посіб. / О. Д. Бойко. – 3-тє вид., допов. – К. : Академвидав, 2010.

Гарін Б. Історія України. Навчальний посібник. – К. : Видавництво: “Центр учбової літератури”, 2012.

Гай-Нижник П. П. Окупація та анексія Криму Російською Федерацією у 2014 р. як акт агресії проти України: перебіг вторгнення і свідчення міжнародного злочину. Гілея. 2017. Вип. 118 (№ 3). С. 110–125.

Гай-Нижник П. Російсько-українська війна – Війна за Життя (2014–2022 pp.): періодизація // Українознавство. – 2022. – №1. – С. 51–76.

Гудзь В. Історія України: підручник для студ. вищ. навч. закладів. – 2-е вид., доп. і перероб. – К. : Слово, 2008.

Казьмирчук Г. Д., Коцур А. П., Вербовий О. В., Заболотна І. М., Казакевич Г. М., Казьмирчук М. Г. Історія України: підручник / Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка / Григорій Дмитрович Казьмирчук (наук.ред.). – 2-ге вид., випр. і допов. – К. : Логос, 2010.

Литвин В. М. Історія України: підручник. – 4-те, доопр. та допов. вид. – К. : Наукова думка, 2010.

Пасічник М. С. Історія України: Навч. посібник. – 2-е вид., стер. – К.: Знання, 2006.

Світлична В. В. Історія України: навчальний посібник / Валентина Василівна Світлична / за ред. Ю. М. Алексєєва. – 3-е вид., випр. і доп. - К. ; Львів : Каравела., 2006.

Україна: від війни до миру та відновлення. Аналітичні оцінки. К., 2022. 21 с.

Допоміжна

- Баран В. К. Україна 1950–1960-х рр.: еволюція тоталітарної системи. – Л., 1996.
- Баран В. Україна після Сталіна: нарис історії 1953–1985 рр. – Л., 1992.
- Босчко В. Ф., Чабан А. Ю. Роль порубіжних територій у процесі генезису козацтва // Український історичний журнал. – 1992. – № 2.
- Бойко О. Д. Україна 1991–1995 рр.: тіні минулого чи контури майбутнього (нариси новітньої історії). – К., 1996.
- Бойко, Б. Ф. Україна: остання війна за незалежність (аналітичне дослідження) / Б. Ф. Бойко. – Коростень : Вечірній Коростень, 2005.
- Боплан Г. Опис України. – К., 1990.
- Борисенко В. Й. Еволюція українсько-російських відносин у другій половині XVII ст. – К., 2006.
- Брехуненко В. Богдан Хмельницький. – К., 2007.
- Брецько Ф. Ф., Дрік А. Л., Майор Л. П. Незалежна Україна: хроніка державотворчого процесу (1991–2009). – Ужгород : Гражда, 2009.
- Верстюк В. Ф. Українська Центральна Рада: Навчальний посібник. – К.: Вид-во «Заповіт», 1997.
- Головенко Я. М. Українсько-козацька держава: Історія українського козацтва. – Маріуполь, 2005.
- Гунчак Т. Україна: перша половина XX ст.: Нариси політичної історії. – К., 1993.
- Гуржій О. І. Українська козацька держава в другій половині XVII – XVIII ст.: кордони, населення, права. – К. : Дніпро, 1996.
- Даниленко В. М., Касьянов Г. В., Кульчицький С. В. Сталінізм на Україні: 20–30-ті роки. – К., 1991.
- Єльніков М. Золотоординські часи на українських землях. – К., 2008.
- Кислий П. Вайз Ч. Становлення парламентаризму в Україні: на тлі світового досвіду. – К. : Абрис, 2000.
- Когут З. Є. Російський централізм і українська автономія: Ліквідація Гетьманщини 1760–1830. – К., 1996.
- Кондратюк К. Нариси історії українського національно-визвольного руху XIX ст. – Тернопіль, 1993.
- Котляр М. Ф. Княжа служба в Київській Русі. – К., 2009.
- Коцур А. П. Українська державність: історія та сучасність. – Чернівці : Золоті литаври, 2000.
- Літопис Гадяцького полковника Григорія Грабянки. – К., 1992.
- Літопис Самовидця. – К.: Наукова думка, 1971.
- Матях В. М. Гетьман в еміграції Пилип Орлик: історико-історіографічний портрет політика / В. М. Матях // Український історичний журнал. – 2011. – № 4.
- Переяславська Рада та українсько-російська угода 1654 р.: історія, історіографія, ідеологія. – К., 2005.
- Переяславська угода 1654 р.: Історичні уроки для українського народу. Аналітичні оцінки Національного інституту стратегічних досліджень. – К. : НІДС, 2004.
- Присяжнюк Д. П. Українське селянство XIX–XX ст.: еволюція, ментальність. Традиціоналізм. – Черкаси, 2002.
- Сарбей В. Г. Національне відродження України. – К.: Альтернативи, 1999. – (Україна крізь віки. – Т. 9).
- Сегеда С.П., Шевчук В.П. Гібридна війна Росії проти України: історичний вимір. Воєнна історія. 2019. №1.
- Смолій В. А. Степанков В. С. Українська національна революція XVII століття (1648–1676 рр.) – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009.
- Станіславський В. В. Запорозька Січ та Річ Посполита. 1686–1699 / НАН України; Інститут історії України. НДІ козацтва. – К. : Інститут історії України НАН України, 2004.
- Стороженко І. С. Богдан Хмельницький і Запорозька Січ кінця XVI –середини XVII століть. – Дніпродзержинськ: Видавничий дім «Андрій», 2007.
- Україна: політична історія, XX – початок XXI ст. / Редрада: В. М. Литвин (гол.) та ін. – К. : Парламентське вид-во, 2007.